

T.C.
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programı

**ERKEN ERGENLİK DÖNEMİNDEKİ ÖĞRENCİLERİN
YILMAZLIKLARI İLE UMUT VE BAĞLANMA STİLLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Ayşe ZEYBEKOĞLU
Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Zeynep KARATAŞ

Burdur, 2019

**T.C.
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programı**

**ERKEN ERGENLİK DÖNEMİNDEKİ ÖĞRENCİLERİN
YILMAZLIKLARI İLE UMUT VE BAĞLANMA STİLLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİ**

**Ayşe ZEYBEKOĞLU
Yüksek Lisans Tezi**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Zeynep KARATAŞ**

Burdur, 2019

**MAKÛ EĞİTİM BİLİMLERİ
ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS JÜRİ ONAY FORMU

M.A.K.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 21/02/2019 tarih ve 2019-275/11 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 22.03.2019 tarihinde tez savunma sınavı yapılan Ayşe ZEYBEKOĞLU' nun "Erken Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin Yılmazlıkları İle Umut ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki" konulu tez çalışması Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında (Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı) YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE : Prof. Dr. Zeynep KARATAŞ
(Tez Danışmanı)

ÜYE : Doç. Dr. Özlem TAGAY

ÜYE : Doç. Dr. Yasemin YAVUZER

ONAY

M.A.K.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve/..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

BİLDİRİM

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu taahhüt edip, tezimin kaynak göstermek koşuluyla aşağıda belirttiğim şekilde fotokopi ile çoğaltılmasına izin veriyorum.

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim/Raporum sadece Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Ayşe ZEYBEKOĞLU

Tarih

İmza

**Erken Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin Yılmazlıkları İle Umut ve Bağlanma
Stilleri Arasındaki İlişki
(Yüksek Lisans Tezi)**

Ayşe ZEYBEKOĞLU

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, erken ergenlerin bağlanma stilleri ve umut puanları ile yılmazlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi ve yılmazlıklarının cinsiyet, sınıf, sosyoekonomik düzey, anne eğitim, baba eğitim, anne çalışma durumu, baba çalışma durumu değişkenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemektir. Araştırmada ilişkiisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2016-2017 eğitim öğretim yılında, Konya ilinde okuyan basit tesadüfi yöntem ile seçilen gönüllü 957 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri, Snyder ve arkadaşları (1997) tarafından geliştirilip Atik ve Kemer (2009) tarafından Türkçeye uyarlanan “Çocuklarda Umut Ölçeği”; Delen Koçak (2003) tarafından geliştirilen “Erken Ergenlerde Bağlanma Ölçeği”; Şahin-Baltacı ve Karataş tarafından geliştirilen (2014) “Ortaokul Öğrencileri İçin Yılmazlık Ölçeği” ve araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” ile toplanmıştır. Verilerin analizinde, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkene etkilerini ortaya çıkaracak bir desen içinde farklılıklara ilişkin analizde bağımsız gruplar t-testi ile tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiyi saptamak için pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Değişkenlerin yılmazlığı ne derece yordadığını saptayabilmek için ise regresyon analizi kullanılmıştır. Veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir. Bulguların yorumlanmasında anlamlılık düzeyi .05 alınmıştır. Araştırma sonuçlarına göre ortaokul öğrencilerinin yılmazlıklarının; umut ve güvenli bağlanma tarafından pozitif, kaçınan ve kaygılı bağlanma tarafından negatif yönde anlamlı şekilde yordandığı görülmüştür. Bunun yanında ortaokul öğrencilerinin yılmazlığına bakıldığında; kız öğrencilerin, beşinci sınıf öğrencilerinin, sosyoekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin lehine anlamlı farklılaştığı görülmüştür. Ayrıca ortaokul öğrencilerinin yılmazlıklarında anne-baba öğrenim düzeyi, anne-baba çalışma durumları değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Bağlanma Stilleri, Erken Ergenlik, Umut, Yılmazlık

Sayfa Adedi: 86

Danışman: Prof. Dr. Zeynep KARATAŞ

The Relationship Between Resilience, Hope And Attachment Styles Of Students In Early Adolescence Period

(Master Thesis)

Ayşe ZEYBEKOĞLU

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the relationship between attachment styles and hope scores and resilience of early adolescents and to determine whether their resilience is significantly different according to gender, class, socioeconomic level, mother education, father education, mother working status, father working status. Relational screening model was used in the study. In the 2016-2017 academic year, the study group of the study consisted of 957 secondary school students who were selected by simple random method. The data of the study “Children Hope Scale” were developed by Snyder et al. (1997) and adapted to Turkish by Atik and Kemer (2009); “Attachment Scale in Early Adolescent” “developed by Delen Koçak (2003); “Resilience Scale for Secondary School Students” developed by Şahin-Baltacı and Karataş (2014) and 201 Personal Information Form developed by the researcher. In the analysis of data; independent variables were analyzed by using a one-way analysis of variance with t-test, pearson moment product correlation coefficient that was used to determine the relationship between variables. Regression analysis was used to determine the predictability of the variables. Data was analyzed via SPSS programme and the findings significance level was taken as .05. According to the results of the secondary school students; there is positive correlation among resilience and the hope and secure attachment. It was found that there is a significantly negative correlation among avoiding and anxious attachment. In addition, when we look at the secondary school students' resilience; it was found that they differ significantly in favor of female students , the fifth grade students, students with high socioeconomical level . Furthermore, there was no statistically significant difference between the education level of parents and their parents' working status.

Key Words: Attachment Styles, Early Adolescence, Hope, Resilience

Page Number: 86

Supervisor: Proffesor Doctor Zeynep KARATAŞ

TEŞEKKÜR

Öncelikli olarak lisans eğitimimdeki katkılarının yanı sıra yüksek lisans eğitimimdeki desteği, yardımları ve sabrından dolayı değerli danışman hocam Prof. Dr. Zeynep KARATAŞ'a;

Gerek lisans gerekse yüksek lisans eğitimim boyunca katkılarını esirgemeyen kıymetli hocalarım Doç. Dr. Özlem TAGAY'a, Doç. Dr. Firdevs SAVİ ÇAKAR'a, Doç. Dr. Mehmet Ali ÇAKIR'a, Doç. Dr. Kenan DEMİR'e;

Lisans eğitimimde psikolojiye giriş dersiyile alanımıza merhaba dedirtip sosyal psikoloji dersiyile bambaşka ufuklar açan kıymetli hocam Prof. Dr. Yasemin AKMAN KARABEYOĞLU'na;

Her zaman saygıyla ve rahmetle andığım değerli hocam Zeki ÖZER'e;

Desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen eğitimim süresince sabırla motive eden, her zaman varlıklarını hissettiğim değerli arkadaşlarıma;

Sevgilerini, desteklerini ve güvenlerini her daim hissettiğim, doğru ve yanlış her adımında, her koşulda yanımda olan sevgili anne ve babama;

En çok da canım kardeşime teşekkür ederim...

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	i
ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	viii
TABLOLAR DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi.....	5
1.2.1. Alt problemler.	6
1.3. Araştırmanın Amacı	6
1.4. Araştırmanın Önemi.....	6
1.5. Varsayımlar	8
1.6. Sınırlılıklar	8
1.7. Tanımlar	8
BÖLÜM II.....	9
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	9
2.1. Kuramsal Çerçeve	9
2.1.1. Yılmazlık Kavramı ve Kuramsal Temelleri.....	9
2.1.1.1. Yılmazlık Tanımlarının Ortak Noktaları.....	10
2.1.1.2. Yılmaz Bireylerin Özellikleri.....	11
2.1.1.3. Yılmazlığı Etkileyen Faktörler.....	11
2.1.1.3.1. Yılmazlık ve Risk Faktörleri.....	11
2.1.1.3.2. Yılmazlık ve Koruyucu Faktörler	12
2.1.1.3.3. Müdahaleler ve Önleyici Çalışmalar.....	15
2.1.1.4. Yılmazlıkla İlgili Model ve Yaklaşımlar	16

2.1.1.4.1. Henderson ve Milstein'in Yılmazlık Çemberi.....	16
2.1.1.4.2. Benard Modeli.....	17
2.1.1.4.3. Wolinler'in Modeli.....	18
2.1.1.4.4. Weinstein Beklenti İletişimleri Modeli.....	19
2.1.1.4.5. Richardson'a Göre Yılmazlık ve Yılmazın Meta Teorisi ..	19
2.1.1.4.6. Benson Özellikler Teorisi	20
2.1.1.4.7. Krovetz Yılmazlık Kuramı.....	20
2.1.1.4.8. Süreklilik Teorisi.....	20
2.1.2. Bağlanma Kavramı ve Kuramsal Temelleri.....	21
2.1.2.1. Bağlanma Kuramı	23
2.1.2.2. Erken Ergenlikte Bağlanma	25
2.1.2.3. Yetişkinlikte Bağlanma.....	25
2.1.3.1. Umutla İlgili Kavramsal Görüşler.....	28
2.1.3.1.1. Umudu Biliş Olarak Ele Alan Görüşler	28
2.1.3.1.2. Umudu Duygu Olarak Ele Alan Görüşler.....	29
2.1.3.2. Erken Ergenlerde Umut.....	30
2.2. İlgili Araştırmalar.....	31
2.2.1. Yurt İçinde Yılmazlık ile İlgili Yapılmış Araştırmalar.....	31
2.2.2. Yurt Dışında Yılmazlık ile İlgili Yapılmış Araştırmalar	38
2.2.3. Yılmazlık, Umut ve Bağlanma ile İlişkili Yapılmış Araştırmalar.	41
BÖLÜM III	43
YÖNTEM.....	43
3.1. Araştırmanın Modeli	43
3.2. Çalışma Grubu	43
3.3. Veri Toplama Araçları	45
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	45
3.3.2. Ortaokul Öğrencileri İçin Yılmazlık Ölçeği	45
3.3.3. Çocuklarda Umut Ölçeği.....	46
3.3.4. Erken Ergenlerde Bağlanma Ölçeği.....	47
3.4. Verilerin Toplanması	48
3.5. Verilerin Analizi.....	48
BÖLÜM IV	49
BULGULAR VE YORUM.....	49

4.1. Erken Ergenlerin Yılmazlıklarının Bağlanma Stilleri ve Umut Tarafından Anlamlı Olarak Yordanıp Yordanmadığına İlişkin Bulgular ve Yorum	49
4.2. Erken Ergenlerin Cinsiyetine Göre Yılmazlıklarına İlişkin Bulgular ve Yorum	51
4.3. Erken Ergenlerin Sınıf Düzeylerine Göre Yılmazlıklarına İlişkin Bulgular ve Yorum	51
4.4. Erken Ergenlerin Algıladıkları Sosyoekonomik Düzeylerine Göre Yılmazlıklarına İlişkin Bulgular ve Yorum	52
4.5. Erken Ergenlerin Annelerinin ve Babalarının Öğrenim Durumlarına Göre Yılmazlıklarına İlişkin Bulgular ve Yorum	53
4.6. Erken Ergenlerin Annelerinin ve Babalarının Çalışma Durumlarına Göre Yılmazlıklarına İlişkin Bulgular ve Yorum	56
BÖLÜM V	57
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	57
5.1. Sonuç ve Tartışma.....	57
5.2. Öneriler	61
5.2.1. Çalışmadan Elde Edilen Sonuçlara Göre Öneriler.....	61
5.2.2. Araştırmacılara Öneriler.....	62
KAYNAKLAR	63
EKLER.....	80
EK-1	81
ÖZGEÇMİŞ	86

KISALTMALAR

B : Regresyon Denklemindeki Sabit Değer

F : Varyans Analizi

n : Kişi Sayısı

p : Anlamlılık Düzeyi

r : Korelasyon Katsayısı

s : Standart Sapma

sd : Serbestlik Derecesi

SHB : Regresyon Katsayılarının Standart Hataları

t : Test Değeri

x : Aritmetik Ortalama

β : Standartlaştırılmış Regresyon Katsayıları

TABLolar DİZİNİ

<u>Tablolar</u>		<u>Sayfa</u>
Tablo 1	Çalışma Grubuna Ait Tanımlayıcı İstatistik Bulguları.....	44
Tablo 2	Değişkenler Arası Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayıları.....	49
Tablo 3	Yılmazlığa İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi.....	50
Tablo 4	Erken Ergenlerin Cinsiyetine Göre Yılmazlık Puanlarına Uygulanan t Testi Sonuçları.....	51
Tablo 5	Erken Ergenlerin Yılmazlık Puanlarının Sınıflarına Göre Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları.....	52
Tablo 6	Erken Ergenlerin Sınıflarına Göre Yılmazlık Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	52
Tablo 7	Erken Ergenlerin Yılmazlıklarının Algıladıkları Sosyoekonomik Düzeylerine Göre Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları	53
Tablo 8	Erken Ergenlerin Algıladıkları Sosyoekonomik Düzeylerine Göre Yılmazlıklarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	53
Tablo 9	Erken Ergenlerin Yılmazlık Puanlarının Anne Öğrenim Durumlarına Göre Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları.....	54

Erken Ergenlerin Anne Öğrenim Durumlarına Göre Yılmazlık	
Tablo 10	Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları..... 54
Tablo 11	Erken Ergenlerin Yılmazlıklarının Baba Öğrenim Durumlarına Göre Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları..... 55
Erken Ergenlerin Baba Öğrenim Durumlarına Göre Yılmazlık	
Tablo 12	Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları..... 55
Tablo 13	Erken Ergenlerin Anne Çalışma Durumlarına Göre Yılmazlık Puanlarına Uygulanan t Testi Sonuçları..... 56
Tablo 14	Erken Ergenlerin Baba Çalışma Durumlarına Göre Yılmazlık Puanlarına Uygulanan t Testi Sonuçları..... 56

ŞEKİLLER DİZİNİ

<u>Sekiller</u>		<u>Sayfa</u>
Şekil 1	Henderson ve Milstein'in Yılmazlık Çemberi.....	16
Şekil 2	Yılmaz Gençler Yetiştirmenin Anahtarı.....	18
Şekil 3	Bağlanma Modeli.....	26

BÖLÜM I

GİRİŞ

Tezin bu bölümünde problem durumuna, araştırmanın problem cümlesine, alt problemlere, araştırmanın amacına, araştırmanın önemine, varsayımlarına, sınırlılıklara ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

İniş çıkışları olan yaşam serüveninde bireyi zorlu ve stresli koşullar karşılamaktadır. Bu karşılaşmadan beklenen bireyin güçlüklerin üstesinden gelerek yoluna güçlü bir şekilde devam etmesidir fakat her zaman beklenen gerçekleşmemektedir. Bazı bireyler bu güçlükleri aşarak yollarına devam edebilmekte iken bazı bireyler ise bu güçlükler ile başa çıkma gücünü kendilerinde bulamamaktadırlar. Birey yaşamda karşılaştığı zorluklarla baş edebilmek için kendisini yaşamaya devam ettirecek bir güç olan yılmazlığa ihtiyaç duyar (Onat, 2010).

Gürgan (2006) yılmazlığı; zorlu, olumsuz ve stresli hayat şartlarına rağmen var olan zorlukların üstesinden gelebilen ve beklenenden daha iyi gelişme gösterebilen kişilerin ayakta kalmalarını sağlayan geliştirilebilir özelliklere sahip olma durumu olarak tanımlamıştır. Yılmazlık düzeyi yüksek olan kişiler çevrelerindeki güçlüklerle etkili olarak başa çıkarken aynı zamanda içsel bütünlüklerini korumayı da sağlarlar. Karşılaştıkları güçlüklerle yönelik doğru çözüm yolları bulup değerlendirerek, uygun başa çıkma yollarını kullanırlar (Ünüvar, 2012). Yılmazlık özelliklerine sahip kişileri ifade etmek için İngilizce alan yazınında “resilient” (çabuk iyileşen, çabuk toparlanan, zorlukları yenme yeteneği olan birey) kelimesi, bir kişilik özelliği olarak da “resiliency” (çabuk iyileşme, zorlukları yenme gücü) kelimesi kullanılmaktadır (Öğülmüş, 2001). Demirbaş (2010), yılmazlık tanımlarını iki temel grupta ele almıştır. İlk gruba göre yılmazlık, zorlu yaşam olayları karşısında baş edebilmeyi ifade eder. Bu gruba göre yılmazlıktan bahsedebilmek için zorlayıcı yaşantıların olması vurgulanmaktadır. İkinci gruba göre ise yılmazlık yeni durumlara uyum sağlamayı da içine alan bir kişilik özelliği olarak tanımlanmaktadır.

Windle (1999) ise yılmazlığın çeşitli tanımlarında üç ortak noktanın olduğunu ifade etmiştir. Bunlar, risk faktörleri, olumlu uyum gösterme ve koruyucu faktörlerdir. Demirbaş (2010), koruyucu ve risk faktörlerinin etkileşim halinde olduğunu ifade etmektedir. Risk faktörleri, birey için zorlayıcı yaşam olayları olup kişiyle ve çevresiyle ilişkili güçlük yaratan durumlar olarak iki başlıkta ele alınmaktadır. Koruyucu faktörler ise, oluşan bu olumsuz koşullara bir bakıma tampon görevi üstlenmektedir. Bu tampon görev bazen kişinin bireysel özellikleri sayesinde yerine getirilirken bazen de çevresel faktörler tarafından sağlanmaktadır.

Krovetz (1999) sosyal yetkinlik, problem çözme becerileri, özerklik ile amaçlara sahip olma ve gelecek duygusunun yılmazlığa sahip çocukların dört önemli özelliği olduğunu belirtmiştir. Sosyal yetkinliğe sahip bireyler, başkalarına karşı olumlu tepkiler oluşturarak hem yetişkinler hem de akranları ile olumlu ilişkiler kurarlar. Problem çözme becerisine sahip bireylerin diğerlerinden yardım isteyebilme ve olayları kendilerinin planlayabilme yeterliğine sahip olması beklenir. Özerk bireylerin kendi kimliğine sahip olması, bağımsız hareket edebilmesi ve çevresini kontrol edebilmesi beklenir. Son olarak amaçlara sahip olma ve gelecek duygusu olan bireylerin ise belirli hedeflere, eğitimsel beklentilere, umuda ve güzel bir gelecek arzulanma duygularını taşımaları beklenmektedir.

Yapılan çalışmaların sonuçlarına göre, etkili ebeveynlik, başka yetişkinlerle yeterli iletişim kurulması, gereksinim halinde diğerlerinden özellikle yetişkinlerden yardım isteme, iyi oldukları alanlarda kendileri ve başka insanlar tarafından değerlendirilmeleri, öz yetkinlik-öz değer ve umut duyguları, olumlu sosyo ekonomik şartlar, okul ve diğer olumlu toplumsal özellikler erken ergenlerin yılmazlıklarını geliştirmelerinde önemli rol oynamaktadır (Masten, 1994, akt. Özcan, 2005).

Yılmazlığın bir sonucu olan, geleceğe yönelme ve umutla ilgili olmasından dolayı (Murphy, 1987) ve erken ergenlik dönemindeki öğrencilerin aile ortamının zorluklarla başa çıkmasını sağlayacak önemli bir koruyucu faktör olmasından dolayı (Özcan, 2005), bu çalışmada yılmazlıkla ilişkili olduğu düşünülen umut kavramı ve bağlanma stilleri üzerinde durulacaktır.

Umut kelimesi günlük yaşamda herhangi bir alandaki olumlu beklentiler için kullanılır. Kuramsal olarak ise umut kelimesine yüklenen anlamlar değişiklikler

göstermektedir. Jerome Frank'a (1968) göre umut, bireyin iyi olması ve harekete geçmesi için motive edici bir özelliktir (akt. Akman ve Korkut,1993). Aydoğan'a (2010) göre umut, herhangi bir şeyin olmasını korku ve kuşku olmadan isteme duygusudur. Genel olarak hayata dair olumlu beklentileri ifade etmek amacıyla kullanılır. Snyder (2007) umudu, kişinin hedeflerini, "harekete geçme güdüsü" ve o "hedeflere ulaşma yolları" ile birlikte düşünme süreci olarak tanımlamıştır.

Umut motive edici bir faktördür. Umut kişiyi güdüleyici bir enerji oluşturur (Bınar, 2011). Umut kişilerin kendileri için hedefler belirleyip olumlu bir gelecek inancı ve kararlılıkla bu hedeflere ulaşmalarına olanak tanımaktadır. Umutsuz kişilerin tersine umutlu bireyler zorluklarla baş etmeye odaklanırlar, onlar için zorluklar aşılabilir niteliktedir (Martinek ve Hellison, 1997). Umudun karşıtı olan umutsuzluk ise Aydın (2010) tarafından, kötü şeylerin olacağına ve bireyin bu durumu değiştirmek için çaresiz olduğuna dair beklentileri olarak tanımlanmaktadır.

Umut mekanizması yaşamın her döneminde önemli işleve sahip olduğu için sürekli çalışmaya devam etmektedir (Vahapoğlu, 2013). Umut bebeklik döneminde oluşmaya başlarken çocukluk ve ergenlik dönemlerinde de gelişmeye devam eder (Erkan, 2008). Erken ergenlik dönemindeki bireyler amaçlarına doğru ilerlerken engellerle karşılaştıkları zaman hayal kırıklığına uğrarlar, tersi durumda ise yani, bir engel ile baş edebileceklerini fark ettiklerinde olumlu duygular yaşarlar. Erken ergenlik dönemindeki bireyler için problemleri çözmek yerine, onlara alternatifli ve etkin düşünme yolları konusunda model olunmalıdır. Zorluklar, erken ergenlere işe yarayacak çözüm yolları bulmada kendilerine güvenmeyi ve bunun için çaba göstermenin önemini öğretmektedir (Snyder, 2000).

Ekland (1991), umudu genelleştirilmiş ve özelleştirilmiş olarak iki kategoriye ayırmaktadır. Genelleştirilmiş umudu, bireyin sadece umutlu bir düşünceye sahip olması; özelleştirilmiş umudu ise, bireyin değerli bir şeyin olması için taşıdığı umut olarak tanımlamıştır. Ekland'a (1991) göre umut; duygulanım, bilişsel, davranışsal, birleştirici, zamansal ve genel olmak üzere altı boyutu içermektedir. Duygulanım boyutu, güven ya da sonuca dair şüpheyi; bilişsel boyutu umut, hayal, şaşkınlık, algılama, düşünme, hatırlama, yargılama süreçlerini; davranışsal boyut kişinin uyum yeteneğini; birleştirici boyut mantıksal ilişki kurmayı; zaman boyutu dün, bugün ve

yarın bağlantısını; genel durum ise bireyin etrafında gelişen yaşam olaylarını ifade etmektedir (akt. Yerlikaya, 2006).

İnsanoğlu doğduğunda savunmasız ve başka insanlara muhtaç bir haldedir. Yeni doğanın muhtaç olduğu insanlar öncelikle ve genellikle anne ve babadır yani çocuğun tutarlı bir şekilde bakımını üstlenen kişilerdir. Bebeğin annesiyle kurduğu iletişim oldukça önemlidir. Anneyle kurulan iletişim bebeğin hayata bakış açısını, olayları yorumlamasını ve diğer insanlarla kurduğu iletişimin şeklini belirler. Annenin çocuğa yaklaşımı, çocuğun duygu, düşünce ve davranışlarına yansımaya başlar (Aydoğdu, 2013). Kurulan bu iletişim çocukta bağlanmayı önemli derecede etkilemektedir.

Bağlanma Bowlby (1982) tarafından, kişilerin kendileri için önemli bireylere dair güçlü duygusal bağları olarak tanımlanmıştır. İlk çocukluk yaşantıları, özellikle de çocuğun ihtiyaçlarını gideren anne ya da bakımı üstlenen diğer kişilerle olan yaşantılar bireyin yetişkin hayatına yön vereceği için önemlidir. Çocuklukta etkileşimler gelecekteki yaşantıların temelini oluşturmaktadır (İlaslan, 2009). Ebeveyn ve çocuk arasında ki bağlanma, başlarda bebeğin temel gereksinimlerini karşılamaya yönelik iken zamanla çocuğun onun duygusal gelişimini etkileyerek sağlıklı bir birey olarak toplumda yer almasını sağlar.

Yaşamın ilk yıllarında oluşarak ve yaşam boyu devam eden, kişinin diğer insanlarla ilişki kurma şeklini belirleyen bağlama stilleri (Sabuncuğlu ve Berkem, 2006) güvenli, kaygılı/kararsız, kaçınan olarak ifade edilmiştir. Güvenli bağlanma stiline sahip çocuklar, anneleri tarafından yalnız bırakıldıklarında kısmen huzursuz olmalarına rağmen panik yaşamadan annelerini aramakta, anne geldikten sonra da kolayca sakinleşmektedirler. Kaygılı/kararsız bağlanma stiline sahip çocuklar anneleri ayrıldığında fazla kaygı ve kızgınlık yaşamakta, yabancı ile iletişimi kabul etmemekte, anne geldikten sonra da kolaylıkla sakinleşmemekte ve annelerinden ayrılmak istemektedirler. Kaçınan bağlanma stiline sahip olan çocuklar ise ayrılma anında çok fazla etkilenmemekte, anne geldikten sonra da anneleri ile temas kurmaktan kaçınmaktadırlar (Sümer ve Güngör 1999b).

Ainsworth, Blehar, Waters, Walls (1978) güvenli bağlanma gösteren çocukların annelerini genelde çocuklarına ve onların isteklerine karşı duyarlı ve olumlu tepkiler veren kişiler olarak belirtmişlerdir. Kaygılı/kararsız çocukların annelerinin genel

olarak tutarsız tepkiler verdikleri, çocuklarına aşırı müdahalede buldukları belirtilmiştir. Kaçınan çocukların anneleri ise, genellikle soğuk, çocuklarının yakınlık isteklerini kabul etmeyen ve çocuklarıyla yakın beden temasından uzak duran kişiler olarak tanımlanmışlardır.

Bireylerin yaşamı boyunca karşılaştığı zorluklar çeşitlilik gösterebilmektedir. Yaşanılan zorlukların farklı olmasının yanında zorluklar karşısında gösterilen tepkiler de farklılaşmaktadır. Yukarıda yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı gibi bireylerin karşılaştıkları güçlüklerle başa çıkmalarını etkileyen bir takım etmenler vardır. İnsanların doğuştan sahip olduğu veya çevresel faktörler aracılığıyla edindiği özellikler zorluklarla mücadelelerini etkilemektedir. Bazıları için zorluklarla baş etmek daha kolayken, bazıları için oldukça güç olabilmektedir. Erken ergenlik döneminde olan ortaokul öğrencileri yaşamda karşılaştıkları güçlüklerin yanında gelişim dönemlerinin getirdiği bir takım güçlüklerle de mücadele etmektedirler. Erken ergenlik dönemindeki ortaokul öğrencileri fiziksel değişimlerinin yanı sıra zihinsel ve duygusal olarak da önemli değişimler geçirmektedirler. Bireylerin kimlik edinme sürecinde yaşadığı bu değişimler toplumsal ilgilerini, aile ve arkadaşlık ilişkilerini de etkilemektedir. Yüksek yılmazlığa sahip olan erken ergenlerin zorluklarla başa çıkma güçleri daha yüksektir. Bu kapsamda umudun ve bağlanma stillerinin yılmazlıkla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Umudu yüksek olan kişilerin karşılaştıkları güçlüklerin üstesinden gelmek için daha çok çaba göstermeleri beklenmektedir. Aynı zamanda yaşamın ilk döneminde oluşup sonraki dönemlerde kişilerin olaylara yaklaşım biçimlerini etkileyen diğer bir faktör bağlanma stilleridir. Bağlanma stilleri ve umutları ile yılmazlık arasındaki ilişkinin incelenip yılmazlığı etkileyen faktörlerin belirlenerek, buradan hareketle yapılacak çalışmaların yılmazlığı anlamaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2. Problem Cümlesi

Erken ergenlik dönemindeki ortaokul öğrencilerinin yılmazlıkları umut ve bağlanma stilleri tarafından yordanmakta mıdır ve yılmazlıkları çeşitli değişkenler açısından anlamlı farklılık göstermekte midir?

1.2.1. Alt problemler. Bu araştırmada aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

1. Erken ergenlerin bağlanma stilleri ve umutları ile yılmazlıkları arasında anlamlı ilişkiler var mıdır?
2. Erken ergenlerin yılmazlıkları bağlanma stilleri ve umutları tarafından ne derece yordanmaktadır?
3. Erken ergenlerin cinsiyeti açısından yılmazlıkları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
4. Erken ergenlerin sınıf düzeyi açısından yılmazlıkları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
5. Erken ergenlerin algılanan sosyoekonomik durum açısından yılmazlıkları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
6. Erken ergenlerin anne oğrenim düzeyi açısından yılmazlıkları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
7. Erken ergenlerin baba oğrenim düzeyi açısından yılmazlıkları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
8. Erken ergenlerin anne çalışma durumu açısından yılmazlıkları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
9. Erken ergenlerin baba çalışma durumu açısından yılmazlıkları anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, erken ergenlik dönemindeki ortaokul oğrencilerinin bağlanma stilleri ve umutları ile yılmazlıkları arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığının belirlenmesi ve yılmazlıklarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesidir.

1.4. Araştırmanın nemi

Yaşamda çeşitli zorluklarla karşılaşan bireyler için zorluklarla mücadele edebilmek her zaman kolay değildir, her birey mücadele etmek için yeterli donanıma sahip olamayabilir. Öğrenciler de yetişkin bireylerde olduğu gibi yaşamlarında çeşitli engellerle karşılaşmaktadırlar. Bu durum oğrencilerin okul yaşantılarını, akademik

başarılarını, zorluklar karşısında verdikleri tepkiler gibi çeşitli durumlarda etkili olabilmektedir. Öğrenciler engeller karşısında yılmadan zorlukların üstesinden gelip amaçlarına ulaştıracak, motive edici güce ihtiyaç duymaktadırlar. Doğuştan ya da çevresel faktörler aracılığıyla kazanılan bu gücün öğrencilerin engeller karşısında sağlamlıklarını arttırarak, pes etmeden mücadele etmelerini sağlayacağı düşünülmektedir. Karşılaştıkları diğer zorlukların yanında gelişim dönemlerinin getirdiği zorluklarla da mücadele eden fiziksel, duygusal ve zihinsel değişimlere uyum sağlamaya çalışan erken ergenlik dönemindeki bireyler için bu durum oldukça önemlidir. Arkadaşlık ilişkilerinin ön plana çıkıp aile ile çatışmaların artmaya başladığı bu dönemde anne baba ile kurulmuş olan bağlanma stiline önemi büyüktür. Ebeveyn ile güvenli bağlanmanın gerçekleşmiş olması erken ergenin diğer insanlarla iletişimini ve kendine olan güvenini de etkilemektedir. Yine erken ergenin geleceğe umutla bakması pes etmesinin önüne geçerek mücadeleye devam etmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Hem aile hem de okul ile ilgili yaşanan zorlukların arttığı bu dönemde öğrencilerde zorluklara karşı donanımlarının artırılması önemlidir. Bu kapsamda öğrencinin yılmazlığını etkileyen önemli faktörler olduğu düşünülen umut ve bağlanma stiliyle ilgili çalışmalar yılmazlığın artırılması açısından oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Alan yazında erken ergenler için yılmazlığı etkileyen faktörler incelendiğinde bağlanma stilleri ve umudun bir arada incelendiği çalışmaların arttırılmasına bu çalışmanın katkı sunacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın risk altındaki erken ergenler için de zorluklar karşısında yılmazlıklarını arttıracak çalışmalara ışık tutması bakımından önemli bir çalışma olacağı düşünülmektedir. Gerek öğrencilerle gerek velilerle yapılacak yılmazlığı arttırıcı çalışmalar öğrencilerin akademik başarıları, ebeveyn ve akran ilişkileri, iyi olma halleri ve daha birçok konu üzerinde etkili olabilir. Böylelikle karşılaştıkları zorluklarla daha iyi mücadele edebilen bir nesil olaması beklenmektedir. Öğrencilerin bağlanma stilleri ve umut puanları ile yılmazlıkları arasındaki ilişki ortaya çıkarıldığında bu konuda yapılacak çalışmalar daha verimli hale geleceği düşünülmektedir. Çalışmanın yılmazlığı arttırmak adına yapılacak diğer çalışmalarda dikkat edilmesi gereken konular hakkında da aydınlatıcı olması beklenmektedir. Bu nedenle yapılan bu incelemenin alan yazına önemli katkı sunacağı düşünülmektedir.

1.5. Varsayımlar

Erken ergenlik dönemindeki ortaokul öğrencilerinin ölçek maddelerine içtenlikle doğru yanıtlar verdikleri varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırma,

1. Araştırma 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Konya ilinde okuyan basit tesadüfi yöntem ile seçilen yaklaşık 957 ortaokul öğrencisi ile sınırlıdır.
2. Araştırma, veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu, çocuklarda umut ölçeği, ortaokul öğrencileri için yılmazlık ölçeği ve erken ergenlerde bağlanma ölçeklerinden toplanan bilgilerle sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Yılmazlık: Yaşamdaki zorluklarla yüzleşip baş etmemizi ve hatta bunlardan daha sağlam bir şekilde çıkmamızı sağlayan, bir yeterlilik (Grotberg, 1995).

Umut: Bireyin amaçlarını, “harekete geçme güdüsü” ve o “amaçlara ulaşma yolları” ile birlikte düşünme sürecidir (Snyder, 2007).

Bağlanma: Bireylerin kendileri için önemli bireylere dair kurdukları güçlü duygusal bağıdır (Bowlby, 1982).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde yılmazlık, umut ve bağlanma kavramlarına yönelik kuramsal çerçeveye ve alan yazında yılmazlık ile ilgili yapılan çalışmalara yer verilmektedir.

2.1. Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde araştırmanın konusu ile ilgili literatür bilgisi taranarak araştırmanın kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur.

2.1.1. Yılmazlık kavramı ve kuramsal temelleri. Birey yaşamı boyunca birçok olumsuz yaşam olayıyla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu olumsuz yaşam olayları depresyon ya da kaygı bozukluklarına neden olabilmektedir. Esneklik düzeyi yüksek olan bireyler olumsuz yaşam olaylarıyla başa çıkmada daha güçlü olup sağlıklı kalabilirler (Peng, 2011, akt. Güney, 2016). Stresli olaylar erken ergenlik dönemindeki bireylerin yaşamında da kaçınılmazdır. Erken ergenlerin stres durumlarına karşı tepkilerinde büyük farklılıklar olabilmektedir. Bazıları baş etmede daha iyidirler, hızlı bir şekilde stresli olayın üstesinden gelirler. Bazıları ise stresli olaylarla başa çıkmakta güçlük çekerek bu olayların kalıcı etkilerine maruz kalırlar (Özcan, 2005). Doğuştan gelen ve sonradan edinilen yeterlilikleri ve şartları içeren kişisel özellikler erken ergenin zorlu ve stresli durumlara başa çıkmasında önemli rol oynamaktadır. Bazılarının bireysel özellikleri, zorluklarla baş etmelerinde onları donanımlı kılarken, bazılarının bireysel özellikleri ise onları yetersiz kılmaktadır (Rhodes ve Brown, 1991, akt. Özcan, 2005). Murphy (1987) yılmazlığın, bir erken ergenlerin stresle nasıl başa çıktığı ve travmadan nasıl iyileştiği ile ilgilenen geleceğe yönelme ve umut ile ilişkili genel bir kavram olduğunu ifade etmiştir.

“Resilience” kelimesinin Türkçe karşılığı çabuk iyileşme gücü, zorlukları yenme gücü, toparlanma, dirençlilik, esneklik ve eski işlevsellik düzeyine dönebilme gibi anlamlarında kullanılmaktadır. “Resilient”, zorlu yaşam olaylarına rağmen kolayca

uyum sağlayabilen kişiler için kullanılır (Luthar ve Zigler, 1991). Türkiye'deki araştırmalar incelendiğinde 'resilience' kavramının Türkçe karşılığı farklı kavramlar kullanıldığı, tam bir uzlaşma olmadığı görülmüştür. Demirbaş (2010), Gürkan (2006), Öğülmüş (2001), Özcan (2005), tarafından yılmazlık; Terzi (2005) tarafından kendini toparlama gücü ve Gizir (2004), Kararırmak (2006, 2007) tarafından psikolojik sağlamlık kelimelerinin kullanıldığı görülmüştür.

Joseph (1994) yılmazlığı, insanların zorluklarla mücadele etme ve farklılıklarla uyum sağlama süreçlerinde gözlenen tutum, baş etme davranışı ve bireysel bir güç olarak ifade etmiştir. Richardson, Nigler, Jensen ve Kumpfer (1990)'e göre yılmazlık zorlu yaşam olayları ile başa çıkarken bireyin ekstra koruma ve başa çıkma becerileri kazandığı bir süreçtir (akt. Tosun, 2014). Kaplan (1999) ise yılmazlığı, risk ve sıkıntılara rağmen ortaya çıkan olumlu sonucun bir gerçekliği ve süreci olarak tanımlamıştır.

Gordon ve Song (1994)'a göre yılmazlık görecelidir, mekânsaldır ve bireye özgü bir özellik taşımaktadır. Yılmazlık risk faktörlerine karşı gençleri koruyan bir süreç oluşturmaktadır. Yapılan araştırmalar neticesinde yüksek yılmazlığa sahip olan bireylerin çaresizlik hissi, umutsuzluk ve depresyona girme gibi durumlarla daha iyi baş edebildiği; genellikle olumsuz duygulara kapılmadığı ve kendilerine zarar veren davranışlardan uzak durdukları söylenebilir (Thompkins ve Schwartz, 2009).

2.1.1.1. Yılmazlık tanımlarının ortak noktaları. Yılmazlığın farklı tanımları olsa da bunlar iki grupta ele alınabilir. Birinci grup tanımlara göre yılmazlık, zorluklarla baş etme, adaptasyon becerilerini içeren ve normal gelişim gösteren kişilerin sahip olduğu dinamik bir süreçtir. İkinci grup ise, kişilik özelliklerine dayanan ve yeni durumlara adaptasyonu içine alan yılmazlığı ifade etmektedir (Demirbaş, 2010).

Yılmazlık tanımlarında ortak olarak görülen önemli bazı noktalar şöyledir: Yılmazlık doğuştan sahip olunan ve sadece belli bireylere ait bir özellik değil, geliştirilebilir özelliktedir. Dinamik bir gelişim süreci içermektedir. Zorluklarla başarılı bir baş etme, adaptasyon gösterme ya da yeterlik geliştirebilme süreçlerini içermektedir. Yılmazlıktan bahsedebilmek için kişinin bir risk ya da zorlukla karşı karşıya kalması ve bunun sonunda, duruma uyum sağlayarak olumsuz koşullara karşın başarı elde

etmesi gerekmektedir. Yılmazlığın oluşmasında koruyucu faktörler önemli bir yer edinmektedirler. Yılmaz bireylerin içten denetim odaklı, problem çözme becerilerine sahip, iletişim becerileri yüksek, güvengen, yüksek özsaygıya sahip, güç durumlar karşısında mücadeleci, içsel yüklemeler yaparak kendini geliştiren, empati kurabilen özelliklere sahip oldukları vurgulanmaktadır (Gürgan, 2006).

2.1.1.2. Yılmaz bireylerin özellikleri. Flach (1997), yılmaz bireylerin özelliklerini: Güçlü ama yumuşak bir özsaygı; diğer kişilere güvenmekten korkmadan düşünce ve harekette bağımsız olma; diğerleriyle etkileşime girme ve yakınlık kurabilme; yüksek düzeyde öz disiplin ve sorumluluk duygusu; başkasının özel yeteneklerini geliştirmesi ve tanınması; yeni fikirlere açık olma; hayal kurmaya istekli olma; geniş ilgi alanı; keskin bir mizah anlayışı; empatik ilişki kurabilme yeteneği; stres toleransının yüksek olması; yaşama bağlı olma ve yaşamındaki deneyimlerini, ümit ve ümitsizliklerini, yaşamın anlamını yorumladığı bir felsefi çerçeveye sahip olmak şeklinde sıralamıştır (akt. Onat, 2010).

2.1.1.3. Yılmazlığı etkileyen faktörler. Yılmazlık kavramını etkilediği düşünülen üç temel faktör: Risk faktörleri, olumlu sonuçlar ve koruyucu faktörlerdir. Bu faktörlerin yılmazlık üzerindeki etkileri araştırma bulgularıyla desteklenerek aşağıda sunulmuştur (Gürgan, 2006).

2.1.1.3.1. Yılmazlık ve risk faktörleri. Masten ve Reed (2002) yılmazlığın sadece kişinin risk ya da zorlukla karşı karşıya kaldığı zaman tanımlanabileceğini ifade etmektedir. Belirgin bir risk durumunun olmadığı koşullarda yaşayan çocuk ya da ergenler için “yılmazlık” olgusundan bahsedilemez. Risk; zorluk, sıkıntı ve felaket anlamlarına gelmektedir. Kirby ve Fraser’e (1997) göre risk faktörleri, olumsuz bir durumun oluşma ihtimalini arttıracak ya da olası bir sorunun süregelmesine sebep olacak etkilere (akt. Gürgan, 2006). Risk faktörleri genetik, biyolojik, sosyokültürel ve demografik koşulları ya da özellikleri içerebilir (Masten, Morison, Pellegrini, Teliegen, 1990). Risk terimi belirli, klinik, biyolojik, bilişsel, duyuşsal ya da duyuşsal bozuklukları (fiziksel özür, zihinsel gerilik, otizm, işitsel ya

da görsel bozukluk gibi) olan çocukların hassasiyetleri için kullanılmamaktadır. Risk, tek başına ya da diğer faktörlerle bir araya gelerek çocuğun başarısızlık olasılığını arttıran çevresel faktörler anlamına gelmektedir (Howard, Dryden, Johnson, 1999).

Risk faktörler; içsel (bireysel) ve dışsal (ailesel-çevresel-toplumsal) olmak üzere iki grupta incelenmektedir (Gürkan, 2006). İçsel (Bireysel) Risk Faktörleri: Prematüre doğum, yaşamda karşılaşılan olumsuz hadiseler, kronik hastalıklar / hastaneye yatırılma, 13-19 yaşlarında anne olma (teenage motherhood), okula uyum sağlayamama, okulda başarısızlık, okulu bırakma olarak belirtilmiştir. Dışsal Risk Faktörler (Ailesel/ Çevresel/ Toplumsal) ise anne-babanın hastalıkları / psikopatolojisi, ilgisiz ebeveyn tutumları, kötü çocuk yetiştirme yöntemleri, boşanma, ayrı yaşama ya da sadece annesi, sadece babası olan bir evde yaşama, düşük sosyo-ekonomik düzey, yoksulluk, çocuk ihmal ve istismarı, savaş ve doğal afetler, aile sıkıntıları ve toplumsal şiddet, evsizlik olarak belirtilmiştir.

Erken ergenlik döneminde risk durumlarıyla karşılaşmak sonraki gelişim dönemlerinde sorunlara neden olabilmektedir. Ergenlik dönemindeki sosyal ve duygusal gelişim nedeni ile çeşitli risk faktörleri ile karşılaşan genç, yılmazlığı ölçüsünde risk faktörlerinin olası sonuçlarını en aza indirgeyebilir. Bireyin olumsuz yaşam deneyimleri psikolojik olarak sağlıklı bir yaşam sürmesinde ve yılmazlık göstermesinde risk faktörlerini oluşturmaktadır(Sipahioğlu, 2008).

Sonuç olarak risk faktörlerinin yılmazlık üzerindeki olumsuz etkileri açıktır. Bu risk faktörlerini azaltan faktörler (toplum, okul ve aileler) erken ergenlerde yılmazlığın gelişmesini sağlayan olumlu bir ortam hazırlayacaktır. Risk faktörlerinin erken ergenlerin üzerindeki olumsuz etkilerinin de kontrol edilmesi yılmazlığın gelişimi ve önleyici olması açısından önemli role sahiptir. Böyle bir ortamın sağlanması önleyici olması adına oldukça önemlidir(Gürkan, 2006).

2.1.1.3.2. Yılmazlık ve koruyucu faktörler. Yılmazlık, kişiyi çevrenin olumsuz etkilerinden koruyan bir karakter özelliği değildir. Kişiyi başarıya götüren asıl neden koruyucu faktörlerdir. Koruyucu faktörler, çevresel risk faktörlerinin etkisini azaltmayı sağlayan tutum ve becerilerdir (Beauvais ve Oetting, 1999). Koruyucu faktörler, risklerin olumsuz etkilerini azaltarak bireyin gelişimsel ihtiyaçlarını karşılmasını sağlayan değişkenlerdir (Mangham, McGarth, Reid, ve Stewart, 1999,

akt. Terzi, 2005). Rutter'e göre (1990) azaltan faktörler koruyucudur. Rutter (1990) dört tip koruyucu faktör tanımlar;

1. Riskin kişiye olan etkisini azaltanlar;
2. Kötü deneyimlerin neden olduğu olumsuz olaylar zincirini azaltanlar,
3. Başarımlarla öz saygı ve yetkinliği artıranlar,
4. İhtiyaç olunan kaynakları ya da farklı yönelimleri sağlayan olumlu ilişki ve yeni fırsatlar.

Yılmazlık araştırmaları koruyucu faktörleri içsel ve dışsal faktörler olarak iki grupta incelemektedir (Orozco, 2007):

Yılmazlık ve içsel koruyucu faktörler: Yapılan araştırmalar, yılmazlığı yüksek çocukların ya da ergenlerin zihinsel ve akademik yetenekleri ile becerilerinin üst düzeyde olduğunu göstermiştir (White, Moffit ve Silva, 1989). Haynes (2005), yılmaz gençlerin temel özelliklerini diğerlerine göre üç başlık altında toplayarak açıklamaktadır: a) Sosyal özellikleri, b) Duygusal özellikleri, c) Bilişsel/akademik özellikleridir. Sosyal özellikler: Sosyal becerileri daha gelişmiştir, arkadaşlıklar geliştirmede yeteneklidirler, başkalarıyla iyi ilişkiler kurabilirler, etkili iletişim becerilerinde dilin uygun kullanım özelliğine sahiptirler, yardım alma noktasında isteksiz olsalar da ihtiyaç olduğunda yardım bulabilirler. Duygusal özellikler: Öz-yeterlik duyguları güçlüdür, kendine güvenleri yüksektir, öz-saygı ve kendini kabulleri yüksektir, duygularının farkına varma ve denetleyebilme becerisi gösterir, yeni durumlara kolay uyum sağlarlar, anksiyete ve engellenmeye dayanabilme gücüne sahiptirler. Bilişsel/Akademik özellikler: Yüksek başarı motivasyona sahiptirler, geleceği düşünme ve planlama yeteneğine sahiptirler, stresli ve travmatik olaylarla uygun yollarla baş edebilirler, dışsal yüklemelerden (şans, yetenek vb.) daha çok içsel yüklemeler (çaba vb.) yapar, çevresindekilerin yararını da gözetirler (akt. Gürkan, 2006).

Yılmaz çocukların ortak özelliklerini tanımlarken alan yazında ortaya çıkan iç özellikler ya da koruyucu faktörler; sosyal yetkinlik, problem çözme becerileri, bağımsızlık, amaç ve gelecek duygusudur (Masten vd., 1990). İyimserlik ve umut duygusu yılmaz çocukların ve ergenlerin diğer önemli özellikleri arasındadır. Bu özellikler, kişinin, güzel bir geleceğe inanıp bunda ısrarla çabalama yeteneğidir

(Martinek ve Hellison, 1997). Yılmazlığı yüksek olan çocuklar ve ergenler üretme yetenekleri hakkında diğerlerinden daha umutludurlar (Kumpfer, 1999).

Yılmazlık ile ilgili araştırmalar incelendiğinde, içsel koruyucu faktörlerin birçok insanda bulunduğu görülmüştür. Kişinin olumsuz koşullar ile baş ederek daha iyi olmasını sağlayan bu faktörlerin oluşması ve gelişmesinde aile, okul ve diğer toplumsal etmenler de önemli rol oynamaktadır.

Yılmazlık ve dışsal koruyucu faktörler: Yapılan araştırmalar sonucunda içsel faktörlerin dışında, yaşamı tehdit eden koşullar altında çocukların uyum sürecinde etkisi olan bir dizi aile ve toplumla ilgili faktörler bulunmuştur. Bu faktörler dışsal faktörler olarak adlandırılmaktadır. Dışsal koruyucu faktörleri aile, okul ve toplumla ilişkili olarak tanımlanmıştır. Aile ile ilgili araştırmalarda tanımlanan koruyucu faktörler ailenin ilgi ve desteği ile ilişkilidir. Werner ve Smith (1988) aileyle ilişkili önemli koruyucu faktörleri: Ailenin büyüklüğü (az ya da çok çocuk sahibi olma), evde anne dışında çocuğa bebeklikte fazla miktarda ilgi göstermeye hazır olan kişilerin olması, annenin iş yükünün altından kalkılabilir olması, çocuğun ergenliğindeki yapı ve kuralları, aile içi uyum, ergenlikte samimi ve farklı yaş gruplarından oluşan bir arkadaş ve yakın çevre ile çocukluk, ergenlikte daha az kronik ve stresli olaylar yaşanması olarak belirtmiştir (akt. Gürkan, 2006).

Rutter (1984) çalışmasında dış koruyucu faktörlerin bir kaynağının da okul olabileceğini göstermiştir. Ailevi koruyucu faktörlere sahip olmayan çocuklar eğer iyi bir akademik başarıya ve ilgili öğretmenlere sahip bir okula giderlerse yılmazlık gösterme olasılıkları daha fazladır. Okul çocuklara başarı ve mutluluk deneyimleri yasatabilir. Bu başarı akademik olma gerekliliği içermeyip sporda ya da müzikte başarılı olmak ya da okulda görev ya da sorumluluk almak, öğretmenle iyi bir ilişki kurmak ya da sınıf arkadaşlarıyla sosyal ilişkilerinde başarılı olmakla ilgili olabilir.

Toplumla ilgili olarak ise yapılan araştırmalarda mahrum bölgelerdeki çocukların genelde varlıklı bölgelerdekilerden daha fazla risk altında oldukları düşünülmektedir. Ancak belirli toplum özellikleri koruyucu faktör işlevi göstermektedir. Yakınlar ve sosyal hizmet örgütleri tarafından sağlanan destekler bu faktörler arasında yer almaktadır. Çocukların yılmazlığına katkıda bulunan toplumsal koruyucu etkenler çocuklar ve ailelerin alabileceği dış desteklerin yapısıyla ilgilidir. Örneğin maddi, manevi, fiziksel, duygusal, sosyal destekler önemlidir. Akrabalar, yakınlar,

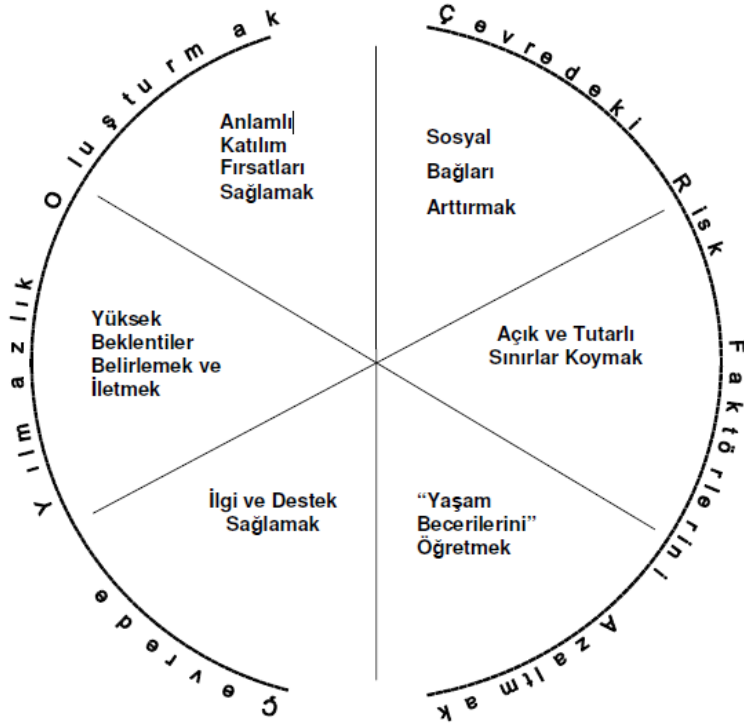
arkadaşlar, toplumsal grup ve kurumlar evde eksikleri sağlayabilir (H. Hirayama ve Hirayama, 2001).

Araştırmalar incelendiğinde dışsal koruyucu faktörlerin aile, okul ve toplum olarak üç boyutta ele alındığı ve bu üç boyutun da etkileşim halinde olduğu görülmüştür. Dışsal koruyucu faktörlerin de içsel koruyucu faktörler gibi yılmazlığın gelişmesinde, zorlu durumlarla baş edilmesinde oldukça etkili olduğu görülmüştür.

2.1.1.3.3. Müdahaleler ve önleyici çalışmalar. Psikolojik iyiliği artırmak için kullanılabilir müdahale stratejiler: (1) İncinirliği ve riski azaltmak. (2) Strese ve olumsuz sonuçlara sebep olan faktörleri azaltmak. (3) Var olan uygun kaynakları artırmak. (4) Koruyucu süreçleri geliştirmek (Cowen, 1991). Müdahale ve önleyici çalışma uygulamalarında üç nokta önemlidir. İlkine göre, müdahaleler bireyin bireysel kaynaklarını geliştirmeye yönelebilir. İkincisi, önleyici çalışmaların geniş çevreyi değiştirmeye yönelmesi ile ilgilidir. Üçüncüsü, müdahalelerin bireyin kendine özgü özellikleriyle çevrenin kendine özgü özellikleri arasındaki etkileşimi değiştirmeye yönelmesiyle ilgilidir. Bu tür önleyici çalışmalar, bireyin bireysel özellikleriyle çevredeki faktörlerin etkileşim kalitesinin geliştirilmesine odaklanır (Coie vd., 1993).

2.1.1.4. Yılmazlıkla ilgili model ve yaklaşımlar.

2.1.1.4.1. Henderson ve Milstein'in yılmazlık çemberi.

Şekil 1. Henderson ve Milstein'in Yılmazlık Çemberi

Henderson ve Milstein'de (1996) yılmazlık kavramını: Bireyden bireye değişen ve zaman içinde veya azalış gösterebilen bir özelliktir, diye tanımlar. Onlara göre yılmazlığın çevrede geliştirilmesiyle ilgili altı öge belirleyerek yılmazlık çemberi adını verdikleri bir yaklaşımı oluşturmuşlardır (Şekil 1).

Çemberin solundaki üç öge yılmazlığın çevrede geliştirilmesiyle ilgilidir.

1. İlgi ve destek: Koşulsuz saygı, destek ve cesaretlendirmeyi içermektedir. Çemberin bu kısmı önemlidir çünkü ilişkiler burada baslar.
2. Yüksek beklentiler: Genç insanları başarılı olacaklarına inandığımızı ikna etmek ve onlara başarılı olmaları için gerekli kaynakları sağlamayı içermektedir.
3. Katılım fırsatları: Genç insanlara yetkinlik ve istekliliklerini anlamlı yollarla gösterme fırsatları vermektedir.

Çemberin sağ tarafındaki üç öge ise çevredeki riski ve risk faktörlerini azaltırlar.

1. Sosyal bağların arttırılması: Gençlerin çevrelerindeki yaşlıları ve yetişkinlerle olumlu ilişkilerinin arttırılması anlamına gelmektedir.
2. Açık sınırlar ve beklentiler: Gencin davranışlarını yönlendiren kural ve tutumları içermektedir. Adil ve tutarlı olmalı ve gençlerin de katkılarıyla belirlenmelidir.
3. Yaşam becerileri: İsbetli karar verme, iletişim, stres yönetimi, çatışma yönetimi ve çatışmalarla basa çıkabilme gibi becerileri içerir. Okullar öğrencileri okuldan sonraki hayata hazırlamalıdır (Hawkins, Catalano ve Miller, 1992).

2.1.1.4.2. Benard Modeli. Benard Modeli'nin temel kavramı çocukların gelişebileceği ve başarılı olabileceği ortamlar yaratmakta güç ve sorumluluğun yetişkinlere ait olduğudur. Çocuklar doğdukları yaşam koşullarını kendileri seçemezler. Çocukların büyüünceye kadar yasayacakları, oynayacakları, öğrenecekleri ortamları yetişkinler yaratırlar (Benard'a 1991).

Benard'a (1991) göre yılmaz insanların doğuştan gelen ve sonradan kazanılan bireysel özellikleri:

A) Yılmaz insanların doğuştan gelen bireysel özellikleri: Sakin bir yapıya sahip olmak ve başkalarından pozitif tepkiler alma yeteneğidir.

B) Yılmaz insanların sonradan kazanılan bireysel özellikleri: Başkalarına karşı empati ve sevecenlik göstermek, güçlü iletişim becerilerine sahip olmak, kendisi ile ilgili espri anlayışına sahip olmak, kimlik duygusuna sahip olmak, bağımsız hareket etme yeteneği, sağlıksız ortam ve kişilerden uzak durma yeteneği ve bir amaca ve gelecek duygusuna sahip olmaktır.

Benard'a (1991) göre yılmaz gençler yetiştirmenin en önemli yolu olumlu ilişkiler kurmaktır. Eğer yılmaz çocuklar yetiştirmek istiyorsak çocuğun yaşadığı, oynadığı ve çalıştığı en önemli üç çevre olan ev, okul ve topluma yani dışsal koruyucu faktörlere odaklanmalıyız. Bu alanlarda gerçekleştirmemiz gereken üç önemli aktivite vardır. Bunlar ilgi ve destek sağlamak, anlamlı katılım fırsatları vermek, yüksek beklentiler belirlemek ve vermektir.

Şekil 2. Yılmaz gençler yetiştirme anahtarı

Şekil 2 incelendiği zaman dairelerin birbirleri ile ilişkili oldukları görülür. Çocuğa ilgi ve destek sağlamak, anlamlı katılım ve fırsatlar vermek, ondan beklentileri olduğunu hissettirmek çocuğun yılmazlığını geliştirmesinde etkilidir.

2.1.1.4.3. *Wolinler'in modeli.* Wolin yıllarca kullandığı geleneksel yerine hastanın güçlerine odaklanmaya başlamış ve kişilerin olumsuzluklara rağmen iyileşmelerine yardımcı olan özellikleri belirlemiş ve kaydetmiştir. Steven Wolin ve çocuk gelişimi alanında doktora yapmış olan eşi Sybil Wolin, bu yılmaz davranışları gruplandırarak “yedi yılmazlık” adını verdiler (Thomsen, 2002).

Wolinlerin Yedi Yılmazlığı: İç görü (insight), bağımsızlık (independence), ilişkiler (relationships), girişim (initiative), yaratıcılık (creativity), mizah (humor), ahlak (morality) olarak gruplandırılmıştır.

Bireylerin sorunlu ailelerdeki karışıklığı sorgulayacak sorular sormaları, zarar görmemek için uzaklaşmaları, destek ve sevgi eksikliğini tatmin edici bağlar oluşturmaları, umutsuzlukla savaş girişimleri, acılarını sanat dalıyla yansıtmaları, sorunlarını mizahla anlatmaları çevresindeki kötülüklere rağmen iyilik ve bilgiye

dayanan vicdanları yılmaz davranışlar olarak belirtilmiştir (S. Wolin ve Wolin, 1993).

2.1.1.4.4. Weinstein Beklenti İletişimleri Modeli. Weinstein Beklenti İletişimleri Modeli'nde, öğrencilere yüksek beklentiler iletilmesinde önemli olan ders yapısının 8 özelliği şöyle sıralanmaktadır: Öğretim programı (müfredat programı), grup çalışmaları, değerlendirme sistemi, motivasyon, öğrenmede sorumluluk almak, öğretmen-öğrenci ilişkileri, anne-baba-sınıf ilişkileri, okul-sınıf ilişkiler. Öğrencilerin görevler aldığı, karışık ilgi alanlarına hitap eden, esnek, farklı öğrenme stillerini yansıtan, işbirliğini esas alan, öğrencilerin aktif katılım sağlandığı, öğrencilerle bireysel ilişkilerin kurulduğu, ebeveynlere olumlu mesajların iletildiği, tüm öğrencilerin katılabileceği aktivitelerin sağlandığı ders yapıları öğrencilerde yılmazlığın geliştirilmesinde önemli rol oynamaktadır (Benard, 1993).

2.1.1.4.5. Richardson'a göre yılmazlık ve yılmazın meta teorisi. Richardson, Neiger, Jensen, Kumpfer (1990) tarafından geliştirilen yılmazlıkla ilgili kurama göre birey için iç ve dışta stres yaratan durumlar her zaman vardır ve kişinin bu olaylarla başa çıkabilme yeteneği daha önceki olumsuzluklarda yaşadığı başarılı ve başarısız adaptasyonlardan etkilenir. Bazı durumlarda böyle uyum ya da koruyucu faktörler etkili olmaz. Bu durum biyolojik – psikolojik – manevi dengenin bozulmasına neden olur. Zaman içinde bu bozulmaya verilen tepki şu dört sonuçtan birine neden olan bir tamamlayıcı süreçtir:

- (1) Dengenin bozulması gelişim ve yılmazlığın artması için bir olanak olur ve adaptasyon yeni, daha yüksek bir iç dengeyle sonuçlanır,
- (2) Sadece bu olumsuzluğu aşmak, bunun ötesine geçmek çabasıyla temel dengeye geri dönülür,
- (3) Zarar atlatılır ama daha düşük bir denge düzeyine dönülür,
- (4) Uyumsuz stratejilerin (kendine zarar verici davranışlar) olumsuzluklarla başa çıkabilmek için kullanıldığı sağlam olmayan bir ruh haline geçilir. Yılmazlık bu nedenle stresle başarıyla başa çıkabilme yeteneğinin bir ölçüsü olarak da görülebilir (Richardson, 2002).

Richardson'un çalışmasının temel fikri, yılmazlığı insan enerjisiyle ve onun kaynaklarıyla ilişkilendirilmesidir. Yılmazlığı kendi ruhsal kökeninde değerlendirir ve yılmazlık süreçlerini anlamının iyileşmeye yardım edebileceğini söyler(Richardson, 2002).

2.1.1.4.6. Benson Özellikler Teorisi. Benson'un 1989'da ortaya attığı kuram özellikler kazandırma üzerine kurulmuştur. Yılmazlık ve özellik kuramı arasında birbirini tamamlayan bir takım benzerlikler. Yılmazlık araştırmalarında olduğu gibi "özellikler kazandırma kuramı" da bazı insanların doğuştan daha fazla özelliğe sahip olduğunu ifade etmektedir. Yetişkinlerin yarattığı ortamlar ve deneyimler gençlere özellikler kazandırır. "Özellik kazandırma kuramı"na göre çocuklar ne kadar çok olumlu özelliğe sahip olurlarsa riskli davranışlarda bulunma olasılığı o kadar azalır (Thomsen, 2002).

2.1.1.4.7. Krovetz Yılmazlık Kuramı. Yılmazlık kuramı başarılı genç insanların aile, okul ve çevrelerinde var olan ama çoğunlukla problemlili gençlerin hayatlarında bulunmayan koruyucu faktörleri tanımlar (Krovetz, 1999). Koruyucu faktörler çocuğun olumsuzluklarla basa çıkabilme yeteneğini geliştirebilir. Krovetz (1999) bu özelliklerin bütün insanlarda bir derecede bulunduğunu fakat kişinin başa çıkmasına yetecek kadar güçlü olup olmadığı çocukluk döneminde koruyucu faktörlerin var olmasına bağlı olduğunu söyler.

2.1.1.4.8. Süreklilik Teorisi. Süreklilik kuramı, öğrenci gelişimi ve öğrenmesinde etkili olan sosyal düzenlerin bir takım belirgin özelliklerinin tanımlanabileceğini göstermiştir (Wasonga, 2002). Süreklilik kuramının öğrencinin yılmazlık kazanmasındaki rolü çocuğun dış özelliklerinin şefkatli ilişkiler, yüksek beklentiler ve anlamlı katılım fırsatlarını sürdürmekteki tutarlılığına bağlıdır (Constantine, Benard ve Diaz, 1999). Bu kurama göre eğer bireyler hayatın bütün dönemlerinde şefkatli ilişkiler, yüksek beklentiler ve anlamlı katılım fırsatlarını sürdürmüşlerse, yılmazlık geliştirme olasılıkları daha fazladır (Wasonga, 2002).

Yılmazlık ile ilgili modeller incelendiği zaman bireysel ve dış faktörlerin etki ve çeşitlerinde görüş farklılıkları gösterebilirler de ortak bir sonuca ulaşılabilir. Yılmazlık çeşitli faktörlerin katkısıyla geliştirilebilir. Bunun için de çevresel faktörlere önemli görevler düşmektedir. Okul, aile, toplum gibi faktörlerin yılmazlığı destekleyecek nitelikte olması bireylerin yılmazlıklarının geliştirilmesi adına oldukça önemlidir.

2.1.2. Bağlanma kavramı ve kuramsal temelleri. İnsanoğlu doğduğunda savunmasız ve başka insanların bakımına muhtaç durumdadır. Bakımına muhtaç olduğu kişiler öncelikle çocuğun tutarlı bir şekilde bakımını üstlenen kişilerdir, yani genellikle ebeveynleridir. Bebeğin annesiyle kurduğu iletişim son derece önemlidir. Anneyle kurulan bu iletişim bebeğin hayata bakış açısını, olayları yorumlamasını ve diğer insanlarla kurduğu iletişim şeklini de belirler. Annenin çocuğa yaklaşımı, çocuğun duygu, düşünce ve davranışlarında etkili olmaya başlar (Aydoğdu, 2013). İnsanoğlu sadece bebeklikte değil, yaşamının her anında bir başkasıyla yakın bağ kurma ihtiyacı hissetmektedir (Bowlby, 1969). Bebeklikte bakıcıyla, erken ergenlik döneminde arkadaşlarla ve yetişkinlikte duygusal ilişkiye girilen kişilerle bağ kurulmaktadır. Yeterli ve doyurucu bağların kurulması bireylerin mutlu olmalarına, sosyal destek ağlarının güçlenmesine ve kendilerini daha güvende hissetmelerine yardımcı olmakta iken; yeterli ve doyurucu bağların kurulamaması bireylerin yalnız kalmalarına, sosyal ilişkilerinde ve uyumlarında problemler yaşamalarına ve bir takım psikolojik sorunlarla karşılaşmalarına sebep olabilmektedir (Bartholomew, 1990).

Bağlanma davranışı farklı kuramcılar tarafından tanımlanmıştır.

Bowlby (1969) tarafından bağlanma, kişilerin doğumdan itibaren yaşamları süresince yaşadıkları stresli durumlarda belli bir figüre yakın olma ve bu yakınlığı sürdürme eğilimi olarak tanımlanan duygusal bir bağlıdır. Ainsworth'a göre bağlanma bireyin diğer bir kişiye karşı geliştirdiği duygusal güçlü bir bağlıdır. Genuis ve Oddone (1996), bağlanma ve bağlanma davranışının farklı şeyler olduğunu ifade etmişlerdir. Bağlanma, bebeğin ya da çocukların ilk bakım veren kişileri ile olan ilişkilerindeki duyguları içerir iken bağlanma davranışı ise, bağlılık sonucunda ortaya çıkan davranışlar olarak tanımlanmıştır (akt. Aktay, 2014). Gander ve Gardiner (2004)

bağlanma davranışını bebeklerle ana babalar arasında kurulan ve zamanla artan duygusal olarak pozitif ve karşılıklı yardım edici bir ilişki olarak tanımlamaktadır.

Bartholomew ve Horowitz (1991)'in aktardığına göre, Bowlby (1982), bağlanmayı rahatlığı, güvenliği ve desteği içeren duygusal bir bağ olarak tanımlamaktadır. Bağlanma bireyin korktuğunda, yorulduğunda veya hasta olduğunda diğer bir kişiyle ilişki kurma ya da yakınlık aramak için duyduğu kuvvetli istektir. Bağlanma davranışı ise bebeğin ve çocuğun bakımını üstlenen kişi ile bağ kurmasıdır. Çocuk ve bakıcısı arasında gelişen bağlanma kendini ilişki kurma, çocuğun bakım veren kimseyi araması ve yakınlık arayışı gibi şekillerde gösterir ve zorlu durumlarında belirginleşir. Bağlanma, dayanıklı ve devamlılığı olan bir duygusal bağlıdır (Pehlivantürk, 2004). Bağlanma teorisi, insanoğlunun birbiriyle sevgiye, şefkate dayalı güçlü bir bağ oluşturma eğiliminde olduğunun altını çizer (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Bağlanma yalnızca çocuklukla sınırlı olmayıp yaşam boyu sürmektedir. Doğası ve ifade ediliş şekli zamanla değişse de anne çocuk ilk temel ilişkisi, ileriki dönemlerdeki bağlanmalar için örnek oluşturur (Collins ve Laurson, 2003; Thompson, 2002, akt. Kesebir, Kavzoğlu, Üstündağ, 2011).

Bağlanma Stili: Bağlanma stilleri kişinin kendisini ve diğerlerini nasıl gördüğünü açıklayan sosyal etkileşim durumudur (Bartholomew, 1990). Bebekler için anneleri veya bakıcıları ile etkileşimleri oldukça önemlidir. Bağlılık duygusu, anne ve çocuğu birbirine bağlamaktadır. Bebeğin ilk yıllarındaki bakım veren ile kurduğu sosyal bağ onun gelecekteki kişisel gelişimini, diğer insanlarla ilişkilerini ve psikolojik uyumunu etkilemektedir (Bowlby,1969). Doğumdan hemen sonra bile en temel ihtiyaçlardan olan duygusal ve sosyal temas, yetişkinlikteki yakın ilişkiler içinde vazgeçilmez ihtiyaçlardır. Hissedilen bu ihtiyaçlar sonucunda bebeklikte ilk sosyalleşme davranışları sergilenmeye başlamaktadır (Bartholomew, 1990). Bebeğin doğumundan hemen sonra sergilemeye başladığı sosyalleşmeye ilişkin davranışların yetişkinlikteki sosyalleşme ve uyum sağlama adına gerçekleştireceği davranışları da etkileyebilmektedir. Bu durumda ilk sosyal bağın bakım verenle veya anne ile olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bebeğin geliştireceği bağlanma stiline yetişkinlikteki diğer insanlarla ilişkilerini ve uyumunu etkileyebileceği düşünülebilir (Bartholomew, 1990; Bowlby, 1969).

2.1.2.1. Bağlanma kuramı. Çocukların bağlanma davranışlarını geliştirdiği kişinin, yakınlık kurmak istenilen ve ayrıldığında tepki verilen tek bir yetişkin olduğu bilinmektedir (Hazan ve Shaver, 1994). Bağlanma figürünün, zorluk yaratan durumlarda üç ana işlevi bulunmaktadır: Yakınlık sağlama, güvenlik üssü ve güvenli bir sığınak olma. Bowlby'e göre, bebekler stres durumunda güvenlik duygularını artırmak ve yakınlığı korumak için çaba göstermektedirler. Bu sebeple yakınlık sağlayan bir bağlanma figürü bebek için güvenliği ifade etmektedir. Bu dönemde bebeğin gereksinimlerinin giderilmesi durumuna göre temel güven ya da güvensizlik duygusu oluşmaktadır. Bağlanılan kişi yakın olduğunda bebek, diğer bireylerde ilişki kurabileceği ve çevreyi araştırabileceği bir güvenlik üssüne sahip olmaktadır. Bağlanma figürü uzaklaşıp bebeğin yaşadığı sıkıntı döndüğünde sakinleştirerek güvenli bir sığınak özelliği göstermektedir (Hazan ve Shaver, 2000, akt. Açık, 2008).

Bağlanma kuramı, bebeklerin birincil bakım verenden kişiden ayrılma durumlarına gösterdikleri tepkiler gözlemlenerek oluşturulmuştur. Bebeklerin ayrılığa gösterdikleri tepkilerde önemli benzerlikler bulunmaktadır. Bebeklerin ayrılığa verdikleri ilk tepki; ağlama, aktif arama ve diğerlerinin sakinleştirici tepkilerine direnç gösterme gibi "karşı koyma" davranışlarını içermektedir. Daha sonra "çaresizlik" olarak adlandırılabilir, açık bir üzüntü ve pasiflik hali oluşur; daha da sonra ise son süreç olan "kopma" sürecine geçilir. Kopma, Bowlby (1980) tarafından bebeğin bakım vereni aramaktan vazgeçerek artık ona bağlı olmaması olarak tanımlanmaktadır. Bowlby'e göre her bir dönemde gösterilen tepkiler oldukça uyumsal özelliktedir. Bowlby'e (1988) göre bebekler, oluşturdukları bağlanma stilleri doğrultusunda kendilerine ve çevrelerine ilişkin bir takım zihinsel temsiller olarak tanımlanan yapılar geliştirirler. Bakım verenle sıcak ve tutarlı ilişkileri olan bebekler güvenli bağlanırlar; kendi benliklerine ilişkin olumlu zihinsel temsiller oluştururlar. Ayrıca karşı da olumlu zihinsel temsillere sahiptirler. Diğer yandan bakım verenle soğuk ve reddedici ilişkileri olan bebekler ise, kendileriyle ve diğerleriyle ilgili olumsuz zihinsel temsiller oluştururlar. Bağlanma teorisinin John Bowlby ve Mary Ainsworth'ın çalışmalarının birleşmiş bir ürünü olduğunu söylenebilir. Bowlby, çocuğun anneye bağlanmasıyla ilgili farklı bir bakış açısı getirmiştir. Ainsworth ise bağlanma teorisinin temellerini deneysel bulgulara dönüştürmüş ve teorisinin geliştirilmesine yardımcı olmuştur (Bretherton, 1996, akt. Keler, 2008).

Bowlby (1971, akt. Keler, 2008), bağlanma kuramını, bebeğin bağlanma figüründen ayrılmaya karşı sergilediği tepkiden yola çıkarak oluşturmuştur. Ainsworth ve arkadaşları da Bowlby'nin kuramını sınımlar ebeveyn ve çocuk ilişkisinin temelindeki bağlanma davranışına ilişkin bireysel farklılıkları belirlemişler ve bağlanma davranışını güvenli, kaçınan ve endişeli çelişkili olmak üzere üç kategoride incelemişlerdir (Sümer ve Güngör, 1999b). Ainsworth, farklı bağlanma stiline sahip olduğu düşünülen çocukların, davranışlarını aşağıdaki gibi özetlemiştir:

Güvenli bağlanma stiline sahip çocuklar, bağlanma figürü tarafından yalnız bırakıldıklarında kısmen huzursuz olsalar da panik yaşamadan bağlanma figürü ile yakınlık ararlar, kavuşmalarından sonra da kolayca sakinleşerek ve çevreyi keşfetmeye devam etmektedirler.

Kaygılı/kararsız bağlanma stiline sahip çocuklar bağlanma figüründen ayrıldığında yoğun bir kaygı, stres ve öfke yaşamakta, yabancı ile iletişimi kabul etmemekte, bağlanma figürü ile kavuşmadan sonra da kolaylıkla sakinleşmemekte ve çevreyi keşfetmek yerine ona sıkıca yapışmaktadırlar.

Kaçınan bağlanma stiline sahip çocuklar ise ayrılma anında çok fazla etkilenmemekte, kavuşmadan sonra da bağlanma figürü ile temas kurmaktan kaçınmakta ve dikkatlerini daha çok oyuncaklara verir görünmektedirler(Ainsworth, Blehar, Waters, Wall, 1978).

Ainsworth vd.(1978), güvenli bağlanma gösteren çocukların annelerini genelde duyarlı ve çocuklarından gelen isteklere olumlu tepkiler veren bireyler; kaygılı/kararsız çocukların annelerini genel olarak tutarsız tepkiler gösteren çocuklarının etkinliklerini sıklıkla yarıda kesen ve fazla müdahalede bulunan kişiler; kaçınan çocukların anneleri ise, genellikle soğuk, çocuklarının yakınlık isteklerini kabul etmeyen ve çocuklarıyla yakın beden temasından kaçınan bireyler olarak tanımlamışlardır.

Son yıllarda yönlendirilmemiş bağlanma (disorganized\disoriented attachment) olarak tanımlanan, kaygıyla baş etmek için tutarlı bir stratejinin olmaması ve kaygılı/kaçınan bağlanma davranışlarının bir karışımı ile dördüncü bir stil ortaya atılmıştır. Bu tarza sahip çocukların bağlanma figürlerinin ise depresif, psikopatolojik ya da zarar verici eğilimlere sahip olduğu bilinmektedir (Main, Kaplan, Cassidy, 1985).

2.1.2.2. Erken ergenlikte bağlanma. Hamarta (2004), ergenlik öncesinde bağlanma davranışlarının daha çok ebeveynlere yönelik duygusal ilişkileri kapsadığını, ergenlik döneminde ise ilgilerin daha çok akranlara yönelik duygusal ilişkilere yönlendirildiğini ifade etmiştir. Ergenlik dönemindeki bu değişimler sırasında, gencin çocukken bakımını üstlenen kişilerle kurduğu erken bağlanma ilişkisi, çevreyi keşfetmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Araştırmalar, erken dönemdeki güvenli bağlanmanın kurulmasının ergenlikte akran bağlanma figürlerine geçiş değişikliklerini kolaylaştırdığını göstermiştir (Allen ve Land,1999; Collin,1996, akt. Keler, 2008). Güvenli bağlanma ergenlere destek oluşturarak ergenlerin sosyal yaşamlarındaki karmaşa, güçlük ve belirsizliklerle başa çıkmalarına yardımcı olmaktadır (Aydın, 1997). Ebeveynler ile kurulan yakın ilişkiler, ergenlik döneminde de bireyin sağlıklı gelişimine, kendine güvenin oluşumuna, olumlu benlik algısının gelişimine ve bireyselleşmesine yardımcı olmaktadır (Keler, 2008).

2.1.2.3. Yetişkinlikte bağlanma. Bağlanma teorisine göre, sevgi ve şefkat dolu ilişkiler çocuğun sadece ebeveynle arasındaki ilişkiyle sınırlı olmayıp, yaşam boyu devam etmektedir. Bu konu üzerine yapılan araştırmalar genellikle bebeklik dönemiyle ilgili olmasına rağmen, bağlanma teorisi daha geniş bir dönemi kapsar. Teorinin bütün yaşama uygulanması için de çalışmalar her geçen gün artmaktadır (Barnas, Pollina ve Cummings, 2001, akt. Keler, 2008).

Bartholomew ve Horowitz'in (1991) çocukluk bağlanma stillerinden yola çıkarak yetişkinler için oluşturduğu dörtlü bağlanma şekil 3'te verilmiştir.

		BENLİK (Bağımlılık)	
		Pozitif (Düşük)	Negatif (Yüksek)
BAŞKALARI (Kaçınma)	Pozitif (Düşük)	GÜVENLİ Diğerleriyle samimiyet kuran ve kendine güvenen.	SAPLANTILI İlişkilerinde saplantılı
	Negatif (Yüksek)	KAYITSIZ Samimiyete kayıtsız karşıt bağımlı	KORKULU Samimiyetten ve sosyallikten korkup kaçınan

Şekil 3. Bağlanma Modeli (Bartholomew ve Horowitz, 1991)

Şekil 3 incelendiğinde, kişinin kendisi ile ilişkili benlik modeli hakkındaki olumlu ve olumsuz düşüncesi ile diğer insanlara ilişkin olumlu ve olumsuz düşünceleri ele alınarak dörtlü bir model oluşturulmuştur. Buna göre, benlik ve başkaları modelleri olumlu ve olumsuz olma durumlarına göre dört kategoride değerlendirilmektedirler. Bartholomew ve Horowitz'in (1991) dörtlü bağlanma modeli güvenli, saplantılı, korkulu, kayıtsız bağlanma stillerinden oluşur. Modele göre güvenli bağlanma stiline göre benlik ve başkalarına ilişkin düşüncelerin olumlu olduğu stildir. Birey kendisini sevmeye değer görürken başkalarını da kabul edici ve destekleyici görür. Güvenli bağlanan bireylerin özgüvenleri yüksektir, kendilerini değerli görürler, ilişkilerinde rahat ve güvenlidirler. Saplantılı bağlanma stiline sahip bireyler kendileri hakkında olumsuz değerlendirmelere sahip, kendilerini sevmeye değer görmezler iken başkaları hakkında olumlu değerlendirmelere sahiptirler, başkalarını değerli görürler. Kendilerine ilişkin güvensizdirler. Benlik modelinin olumlu ancak başkaları modelinin olumsuz olduğu stil ise kaygısız bağlanma stildir. Kayıtsız bağlanan bireyler kendilerini değerli görürlerken, başkaları hakkındaki düşünceleri olumsuzdur. Yakın ilişkilerin önemine inanmazlar, yakın ilişki kurmada isteksizdirler. Her iki zihinsel modelin de olumsuz olduğu bağlanma örüntüsü ise

korkulu bağlanma stilidir. Korkulu bağlanan bireyler kendilerini değersiz görürler, başkalarını da güvenilmez ve reddedici görürler. Reddedilecekleri korkusuyla başkalarına yaklaşamazlar (Sümer ve Güngör, 1999a).

2.1.3. Umut kavramı ve kuramsal temelleri. Türk Dil Kurumu tarafından, bireyde ummaktan doğan güven duygusu olarak tanımlanan umut, yüzyıllar boyunca birçok mitolojik efsaneye konu olmuştur. Bunların en bilineni umudun bütün kötülüklerle baş edebileceğini öne süren Pandora'nın kutusudur. Efsaneye göre, Prometheus adlı bir ölümlünün ateşi tanrılardan çalmasının tanrılar kralı Zeus'u sinirlendirir ve tanrılar nasıl intikam alacaklarını düşünerek bir plan hazırlarlar. Onlar Pandora adlı kıza bir gizemli bir kutu gönderirler. Pandora'ya bu kutuyu dünyaya varana kadar açmamasını öğütlerler. Ancak Pandora içindeki isteğe karşı koyamaz ve kutuyu açar ve bütün kötülükler serbest kalır. Efsaneye göre en sonunda kutudan tek bir iyilik çıkar, o da en dipte hapsedilmiş olan umuttur. Efsane şu soruyla devam eder umut tek başına bütün kötülüklerle baş edebilir mi (Snyder, 2000) ?

Aquinas, Hume ve Kant gibi düşünürler umudu, insan doğasında var olan temel duygulardan biri olarak ele almaktadır. Bazı kuramcılar tarafından umut sadece duygusal içerikli olarak ele alınmasına karşın son zamanlarda bazı araştırmacılar umutta duygusal boyutun yanında bilişsel boyutun da olduğunu ifade ederek umudu iki boyutlu olarak düşünmektedirler (Akman ve Korkut, 1993). Umudun bilişsel boyutunun da ele alınması ile ilgili en kapsamlı görüşler ise Snyder ve arkadaşları tarafından öne sürülmektedir. Umudun ilk boyutu amaca ulaşmak isteme bunun için kendisinde güç hissetme, ikinci boyut ise amaca ulaşabilmek için yollar bulabilme becerisi olarak belirtilmiştir. Boyutlar birlikte düşünüldüğünde umut “hedefe ulaşabileceğine yönelik karar verme ve hedefe ulaşılabilir yolları planlayabilmeye ilişkin duygulardan oluşan bilişsel yapı” olarak tanımlanmaktadır (Snyder, 1991, akt. Bınar, 2011).

2.1.3.1. Umudla ilgili kavramsal görüşler.

2.1.3.1.1. Umudu bilişsel olarak ele alan görüşler. Umudu bilişsel şemalar olarak değerlendiren bakış açısı içinde Stotland umudu, “bir hedefi başarmak konusunda sıfırdan daha büyük bir beklenti” olarak tanımlamıştır (Snyder, 1995). Gottschalk ise umudu, bireyleri zorlukları aşmaları için çalışmaya yönlendiren olumlu bir güç ve pozitif bir beklenti olarak değerlendirmiştir. (Lopez, Snyder, Pedrotti, 2003). Staats ve Stassen’e (1985) göre umut; olumlu gelecek beklentilerinin olumsuz gelecek beklentilerinden üstün olmasıdır. Bir diğer deyişle umut, daha çok bir amaca ulaşma ile ilgilidir(Tarhan, 2012).

Erikson, umudun sağlıklı bilişsel gelişimin bir unsuru olduğunu öne sürerek umudu; bireylerin, amaçlarına yönelik hareketlerini sürdürmelerini sağlayan bir düşünce veya inanç olarak tanımlamıştır. Erikson, umudu, gelişimsel bir bağlam içerisine yerleştirerek, insanın doğumdan itibaren umut ettiğini ifade etmiştir(Lopez vd., 2003).

Godfrey göre umut, istenen sonucun olma olasılığına duyulan inançtır. Umudun duygusal bir tepkiyle başlamasına rağmen, bireyin hayatındaki olası sonuçları değerlendirmesi ile ilgili bilişsel bir süreçtir. Umudun nihai ve esas umut olarak ikiye ayrılır. Nihai umut belirli bir hedefe yönelik ve prososyal içerikliken, esas umut tam aksine, hedef arayışıyla ilişkili zihinsel bir yapıdır (Lopez vd., 2003).

Snyder ve Lopez (2007) de umutta bilişsel özellikleri vurgulamışlardır. Onlara göre umut yaşamın daha iyi olması, motivasyonun devamı ve bir işi yapmaya çalışmakla ilgili inançlar ve anlamlı davranışlara yol açan düşüncelerdir. İstemek, arzuların pasif halidir, onlara göre umut istemekten, arzu etmekten daha fazlasıdır (akt. Tarhan, 2012).

Snyder, Feldman, Shorey, Rand (2002) umudu üç düzeyden oluşan bir sistem olarak ele almıştır. Bunlar: Genel umut, belli bir alana yönelik umut, belli bir amaca yönelik umuttur.

- Genel Umud: Kişilerin yaşamındaki hedeflerine ulaşmasında yöntemler belirleyebilmesi ve bu hedefleri gerçekleştirmek için gerekli motive edici düşünceleri oluşturabilmesi için yaptıkları genel değerlendirmedir.

- Belli Bir Alana Yönelik Umut: Aile, iş hayatı, akademik kariyer, sosyal ilişkiler ve etkinlikler gibi yaşam alanlarına özgü umut düzeylerini ifade etmektedir.
- Belli Bir Amaca Yönelik Umut: Bireylerin sürekli ve belli bir alana yönelik umut düzeylerinden ayrı olarak belirli amaca yönelik umut düzeyleri düşük ya da yüksek olabilmektedir.

Genel umut, belli bir alana ve amaca yönelik umut birbirleriyle etkileşim halinde düzeylerini karşılıklı olarak belirlemektedir. Eğer birey belli bir amaca yönelik herhangi bir başarısızlık yaşarsa, bu durum o amacın yer aldığı yaşam alanını ve sonrasında da genel umut düzeyini olumsuz yönde etkileyebilir (Snyder vd., 2002).

2.1.3.1.2. *Umudu duygu olarak ele alan görüşler.* Umudu duygu temelli olarak çalışan araştırmacılardan Averill, Catlin ve Chon umudu bilişlerce yönlendirilen ve çevresel şartlardan etkilenen bir duygu olarak tanımlamışlardır. Bu araştırmacılara göre umut, hedefler;

(a) makul bir şekilde ulaşılabilir olduğunda,

(b) kontrol altında olduğunda,

(c) birey tarafından önemli olarak görüldüğünde,

(d) sosyal ve ahlaki seviyede kabul edilebilir olduğunda en uygun olarak görmektedirler. Ekolojik geçerliğe dayanan ve toplumsal normları ön plana alan bu yaklaşımda umut duygusu hedef önemliken anlamlı olmakta hedef ortadan kalktığına ise anlamını yitirmektedir (Lopez vd., 2003; Snyder, 1995).

Mowrer umudu, duygusal bir ikincil pekiştireç olarak görerek umut kavramını davranışsal bir bakış açısı ile değerlendirmiştir. Hayvanlarla yaptığı ve uyaran-tepki ilişkisini araştırdığı bir çalışmada, istenen bir şeyle ilişkili uyaran oluştuğunda, deneklerde umut duygusunun ortaya çıktığını tespit etmiştir. Deneklerde istenen şeye yönelik olarak aktivitenin arttığını ve sonuç olarak da istedikleri durumun oluşmasını beklediklerini gözlemiş, umudun, uyarana katkı sağlayarak arzu edilen davranışı devam ettirdiğini ve denekleri hedeflerine doğru sevk ettiğini belirlemiştir (Lopez vd., 2003).

Miller'a göre umut, bireyleri incinmekten koruyan yaşamın içgüdüsel bir ögesidir. Jerome Frank ise umudun iyi olma duygusunu sağladığını ve kişiyi harekete geçmek için güdülediğini ifade etmiştir. Frank umudun bilişsel ve duygusal olmak üzere iki boyutu olduğunu vurgulayan ilk kuramcıdır (Akman ve Korkut, 1993). Umudu bilişsel ya da duygusal açıdan ele alan görüşlerin ortak noktası umudun geleceğe yönelik olduğu, bireyi güçlendirdiği ve amaca doğru harekete geçirdiğidir (Tarhan, 2012). Umut, karşılaştığı güçlüklerle çözüm bulmasında birey için önemli bir güç kaynağıdır. Umut bireye karşılaşılabileceği olumsuz yaşantılarla baş edebileceği duygusunu vererek, ruh sağlığını olumlu etkilemektedir (Çelikel ve Erkorkmaz, 2008).

Zorlu durumlarda bir bireye çevresindeki diğer kişiler tarafından yapılan yardım olarak tanımlanan sosyal desteğin umudu etkilemektedir (Kocaman, 2008). Olumsuz yaşam olaylarının varlığı ve sosyal desteğin azlığı umutsuzluğa neden olmaktadır (Tan, Okanlı, Karabulutlu ve Erdem, 2005). Umutta geleceğe dair hedeflerin gerçekleşmesi düşüncesi mevcutken umutsuzlukta gerçekleşmeme düşüncesi mevcuttur (Konukbay, 2005, akt. Binar, 2011). Yetişkin bireyler türlerinin devamı ve gelişimi için çocuklarına umutlu düşünme bilgisi aktarırlar. Böylece çocuklar gelecekteki zorluklarla baş etmek için donanımlı hale gelirler. Umut etmek, şu an hayal edilen ve gelecekte ulaşılacak olan hedefler arasında zihinsel köprü görevi görmektedir (Snyder, 2000).

2.1.3.2. Erken ergenlerde umut. Umut, insan hayatına şekil vererek yaşamın anlam kazanmasını sağlayan en önemli yaşam biçimidir. Umut mekanizması yaşamın her döneminde önemli işleve sahip olmasından dolayı devamlı çalışmaya devam etmektedir (Vahapoğlu, 2013). Umudun insanda oluşumunu incelemek için çocukluğun ilk yıllarına kadar inmek gerekir. Umut, bebeklik döneminde oluşmaya başlayıp çocukluk ve ergenlik dönemleri boyunca da gelişmeye devam etmektedir. Erken ergenler amaçlarına giden yolda engellerle karşılaştıkları zaman hayal kırıklığı, bir engelin üstesinden gelebileceklerini anladıklarında başarıma düşüncesi ile birlikte olumlu duygular yaşarlar. Erken ergenler bir engelle karşılaştığında onun adına engeli ortadan kaldırmak yerine onlara engeller karşısında çözüm yollarını öğretme konusunda model olmak gerekir. Çünkü engeller, erken ergenlere çözüm

yolları konusunda yeteneklerine güvenmeyi öğretmekte, bu çabanın önemli olduğunu göstermektedir (Snyder, 2000).

Snyder ve arkadaşlarına göre umut bir yolculuktur ve çocuklar bu yolculuğa hazırlanmalıdırlar (Shatté, Gillham ve Reivich, 2000, akt. Tarhan, 2012). Snyder'a göre çocuklar desteklenmeli amaçlarla ilgili etkinliklerde model olabilecek kişiyle güvenli bağlanma ihtiyaçları sağlanmalıdır (Snyder, 2000).

Çocuklarda umudun güçlendirilmesi için iki koşul önerilir:

1. Çocukların bilişsel stilleri belirlenmelidir. Böylece amaçlarını netleştirerek ve istedikleri sonuçlara ulaşabilirler.
2. Çocuklar amaçlarını başarı ile tamamlayabilecekleri davranışsal becerilerle donatılmalıdır.

Umudun güçlendirilmesi için her iki koşulun da sağlanması gerekmektedir.

Öğrencilerin umutlarının gelişmesinde öğretmenlere büyük görev düşmektedir. Öğretmenlerin öğrencilere zaman ayırarak onları tanımaları, öğrencilerle ilgilenmeleri, onlara; karşılıklı iletişim konusunda model olmaları, sorumluluk duygusu kazanmalarına yardımcı olmaları, hedef belirleme ve ulaşma sürecindeki zorluklarla baş etme konusunda model olmaları öğrencilerde umut düzeyinin yükselmesini sağlayabilmektedir. Alt amaçlarına ulaşma konusunda başarı elde eden öğrencilerin her başarılı davranışından sonra ödüllendirilmeleri destek sağlamaktadır. Böylece amaçlarına ulaşma konusunda kendilerini başarılı olarak gören erken ergenlerin benlik saygılarında yükselme gözlenir. Ayrıca bu durum erken ergenlerin umutlu düşünmelerine yardımcı olur.

2.2. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde yılmazlık ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalar yer almaktadır.

2.2.1. Yurt içinde yılmazlık ile ilgili yapılmış araştırmalar. Gizir (2004) Ankara'da 6 ilköğretim okulunda 872 sekizinci sınıf öğrencisi ile gerçekleştirdiği çalışma sonucunda öğrencilerin akademik anlamda yılmaz olmalarında etkili olan

çevresel koruyucu faktörler; çocukla ilgili evde yüksek beklentilerin varlığı, okuldaki ilişkiler ile arkadaşlarla olan ilişkilerde ilgi ve sevecenliğin bulunması olarak bulunurken içsel koruyucu faktörler ise öğrencilerin akademik açıdan olumlu benlik algılara sahip olmaları, kendileriyle ilgili yüksek beklentiler oluşturmaları, empati, içsel denetim ve geleceğe dair umutlu olma şeklinde sıralanmıştır. İçsel koruyucu faktörlerden öz-yeterlik, iletişim ve işbirliği, amaçlar ve kişisel farkındalık ile akademik açıdan yılmaz olmak arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Özcan (2005) çalışmasında 152 lise öğrencini, ailelerin birlikte ya da parçalanmış olma durumuna ve öğrencilerin cinsiyetine göre karşılaştırmıştır. Yılmazlık özellikleri ve sahip olunan koruyucu faktörleri tespit etmek için California Yılmazlık Değerlendirme Ölçeği Lise Versiyonu kullanılarak yılmazlık özellikleri ve sahip olunan koruyucu faktörler tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları, parçalanmamış ailelere sahip olan lise öğrencilerinin yılmazlık özelliklerinin ve koruyucu faktörlerin, parçalanmış ailelere sahip olanlara göre daha yüksek olduğunu göstermiştir. Cinsiyete göre yılmazlık düzeylerinde ise anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Eminağoğlu (2006) tarafından yapılan çalışmada sokak çocuklarının yılmazlık özelliklerinin çalışan çocuklardan hangi açılardan farklılaştığı araştırılmıştır. Bu amaçla çocuklara Rorschach testi uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda, sokak çocuklarının arkadaş grupları içindeki duygusal bağlarının yaşamlarındaki en önemli yılmazlık özelliği olduğu bulunmuştur. Ayrıca, sokak çocuklarının çalışan çocuklara göre işbirliği ve duygusal yakınlık kurma davranışına daha yatkın olduğu görülmüştür. Sokak çocuklarının çalışan çocuklardan farklılaşan yetersizlikleri ya da olumsuz özellikleri ise, yüksek düzeyde depresif duygulanıma sahip olma, etkili örgütsel davranış yetersizlikleri ve daha yüksek bilişsel katılık özelliklerine sahip olma olarak tespit edilmiştir.

Gürkan (2006) “Yılmazlık eğitimi grup danışma programı” geliştirerek programın üniversite öğrencilerinin yılmazlık düzeyleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Gazi Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Okul Öncesi Öğretmenliği 2, 3, ve 4. Sınıf öğrencilerine Gürkan tarafından geliştirilen 49 maddelik Yılmazlık Ölçeği uygulanmıştır. Yılmazlık düzeyi düşük olan öğrenciler

arasından 36 öğrenci belirlenerek 20'si deney grubuna, kalan 16 öğrenci ise kontrol grubuna seçilmiştir. Araştırma sonucunda, 11 oturumluk programın başarılı olduğu, deney grubundaki öğrencilerin yılmazlık düzeylerinde artış olduğu görülmüştür.

Kararımak (2007), 1999 Marmara depremini yaşamış olan 363 kişide yılmazlığa etki eden olumlu duygusal ve bilişsel faktörler (benlik saygısı, umut, iyimserlik, yaşam doyumu, olumlu duygular) arasındaki ilişkileri incelemiştir. Olumlu duygular daha önemli bir yordayıcı olmakla birlikte yaşam doyumunun da yılmazlığın yordayıcısı olduğu görülmüştür. İyimserliğin, yılmazlık üzerinde yaşam doyumu aracılı, umut değişkeninin ise olumlu duygular aracılı etkisi olduğu bulunmuştur.

Yalım (2007) ailelerinden uzakta 420 üniversite öğrencisi ile yaptığı çalışmada başa çıkma yolları, yılmazlık, iyimserlik ve cinsiyetin üniversitedeki birinci yılında bulunan öğrencilerin uyumları üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmanın neticesinde, yılmazlık, iyimserlik, kadenci ve suçu kendinde bulma basa çıkma stratejilerinden yüksek puan alan öğrencilerin uyum puanlarının da yüksek olduğu görülmüştür. Yılmazlığın, bütün öğrencilerin üniversiteye uyumlarında çok önemli bir etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Dayıoğlu (2008) 2007-2008 eğitim-öğretim yılında Ankara ve Bursa'da dershaneye giden 865 üniversite giriş sınavı adayının yılmazlık düzeyleri ile yılmazlığı yordamada öğrenilmiş güçlülüğün, algılanan sosyal desteğin ve cinsiyetin rolünü incelemiştir. Araştırma neticesinde sınava giriş sayısı, mezun olunan alan ve okul türünün yılmazlık puanları üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığı, öğrenilmiş güçlülük ve algılanan sosyal destek puanlarının yüksek olmasının yılmazlık puanlarını da arttırdığı bulunmuştur.

Oktan (2008) üniversiteye giriş sınavına hazırlanan ergenlerin yılmazlıklarının cinsiyete, üniversite sınavına kaçınıcı kez girdiklerine, problem çözme becerilerine ve yaşam doyumlarına göre incelemiştir. Üniversite sınavına giriş sayısı arttıkça ergenlerin yılmazlıklarının azaldığı görülmüştür. Problem çözme becerisi ve yaşam doyumu düzeyi yüksek ergenlerin yılmazlık düzeylerinin yüksek olduğu, problem çözme becerisi ve yaşam doyumu düzeyi düşük ergenlerin yılmazlık düzeylerinin de düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca, algılanan sosyal desteği oluşturan aile ve arkadaş boyutlarının yılmazlık üzerinde yordayıcı etkisinin olmadığı görülmüştür.

Sipahiođlu (2008), Aksaray ilindeki liselere devam eden ve risk altında olduğu dűşünölen 499 öğrenciye Psikolojik Sağlamlık ve Ergen Gelişim Ölçeđini uygulamıştır. Araştırma sonucunda yoksulluk, tek ebeveyn ile yaşama, cinsiyet ve okul türü değişkenlerine göre yılmazlık düzeylerinin farklılaştığı saptanmıştır.

Sürücü ve Özcan tarafından (2009), liseye devam eden ergenlerle yapılan araştırmada algıladıkları sosyal desteğin ve demografik özelliklerin yılmazlık özelliklerini ve koruyucu faktörleri yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Bu çalışma sonucunda yılmazlığın en güçlü yordayıcısının arkadaştan algılanan sosyal destek olduğu görölmüştür. Diğer yordayıcılar ise sırasıyla; akademik başarı algısı, öğretmenlerden algılanan sosyal destek, aileden algılanan sosyal destek, fiziki görünümünden memnuniyet, babanın öğrenim durumu, gelecek beklentisi ve sağlık durumu algısı olarak belirlenmiştir.

Bayraklı (2010) Ankara'da 2008-2009 eğitim öğretim yılında gerçekleştirdiği çalışmasında zihinsel engelli çocuğu olan (257) ve engelli çocuğu olmayan (234) toplam 491 annenin yılmazlık düzeylerine etki eden değişkenleri bir model çerçevesinde incelemiştir. Araştırma sonucunda her iki anne grubunda da sosyal desteğin niceliği ve niteliğinin problem odaklı başa çıkmayı olumlu yönde ve orta düzeyde, yılmazlığı ise düşük fakat olumlu yönde ve son olarak problem odaklı başa çıkmanın yılmazlığı olumlu yönde ve yüksek düzeyde etkilediği görölmüştür.

Demirbaş (2010), Yaşamda Anlam Ölçeğini Türkçeye uyarladığı araştırmasında üniversite öğrencilerinin yaşamda anlam düzeyleri ile yılmazlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada Kararımak (2007) tarafından geliştirilen Ego-Yılmazlık Ölçeği kullanılmıştır. Yaşamda anlam ile yılmazlık arasındaki ilişki değerlendirildiğinde yaşamda anlamın alt boyutları olan yaşamda anlamın varlığı ve aranması, yılmazlığın alt boyutları olan toparlanmaya yönelik kişisel güçlü yönler ve kendine yönelik olumlu değerlendirmeler arasında pozitif yönde düşük düzeyde ilişki bulunmuştur. Yaşamda anlamın alt boyutları olan yaşamda anlamın varlığı ve aranması ile yılmazlığın alt boyutu olan yeniliklere açık olma arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Onat (2010), demokratik ve otoriter olarak algılanan ana-baba tutumlarının lise birinci sınıf öğrencilerinin yılmazlık düzeylerine etkisini araştırmıştır. Araştırma sonuçları; anne babalarını demokratik olarak algılayan lise birinci sınıf öğrencilerinin

yılmazlık düzeyinin anne ve babalarını otoriter olarak algılayan öğrencilerin yılmazlık düzeyinden anlamlı düzeyde yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca öğrencilerin yılmazlık düzeyinin; devam ettiği okul, cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, ailesinin aylık geliri, annenin eğitim düzeyi, anne ve babanın mesleği, babanın büyüdüğü yer, annenin ve babanın sahip olduğu koruyucu tutumun derecesi, anne ve babanın çocuğu yetiştirirken uyguladığı tutuma göre anlamlı farklılaşmalar gösterdiği saptanmıştır.

Kaner, Bayraklı ve Güzeller (2011) çalışmasında, anne-babaların yılmazlık algılarını, çocuklarında zihinsel yetersizliğin olup olmamasına, anne ya da baba olmalarına ve yaşlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelemiştir. Araştırma sonuçlarında, Mücadelecilik, Öz-Yetkinlik, Yaşama Bağlılık alt ölçeklerinde ve ölçeğin toplamında normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerin kendilerini zihinsel yetersizliği olan çocuklu ebeveynlere göre daha yılmaz algıladıklarını; babalara göre annelerin Öz-yetkinlik boyutunda daha yılmaz özelliklere sahip olduklarını; yaş artışıyla birlikte yılmazlığın öz-yetkinlik inançlarının ve yaşama bağlılık öğelerinin anne-babalarda azaldığını göstermektedir.

Karataş ve Savi Çakar'ın (2011) ergenler üzerinde 223 öğrenci (90 kadın, 133 erkek) ile yaptıkları çalışmada benlik saygısı ve umutsuzluğun yılmazlıkla ilişkisini incelemiş ve anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Araştırma neticesinde, benlik saygısı ve yılmazlık arasında olumlu yönlü anlamlı bir ilişki bulunurken umutsuzluk ile yılmazlık arasında olumsuz yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Kırımoğlu, Çokluk ve Yıldırım (2012), Gençlik ve Spor İl Müdürlükleri bünyesinde görev yapan antrenörlerin yılmazlık düzeylerini incelenmişlerdir. Çalışma sonucunda araştırmaya katılan antrenörlerin cinsiyet, medeni durum, takım ya da bireysel spor antrenörü olması değişkenleri açısından yılmazlık düzeylerinde anlamlı farklılıklar bulunamazken; katılımcıların eğitim durumları ile yılmazlık ölçeği toplam ve alt boyutlarından elde etmiş oldukları puanlar karşılaştırıldığında ortaöğretim eğitimi almış olanlar ile lisans ve yüksek lisans eğitimi almış olanlar arasında $p<0,05$ düzeyinde lisans ve yüksek lisans eğitimi almış olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Ünüvar (2012), deneysel yöntem kullanarak gerçekleştirdiği çalışmasında Gerçeklik Kuramına dayalı psiko-eğitim programının lise öğrencilerinin yılmazlık düzeyine ve

denetim odağına etkisini incelemiştir. Araştırma sonucuna göre Gerçeklik Kuramına dayalı psiko-eğitim programı uygulanan grubun Yılmazlık Ölçeği puanlarında anlamlı düzeyde artış olduğu görülmüştür.

Arastaman ve Balcı (2013) çalışmalarında, lise öğrencilerinin yılmazlık algılarını bazı değişkenler açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin yılmazlık algısı ile cinsiyet, sınıf düzeyi, akademik başarı ve devamsızlık arasında anlamlı bir ilişki bulunurken; akademik başarı ve devamsızlığın, öğrenci yılmazlığını düşük düzeyde yordadığı görülmüştür. Ayrıca algılanan aile ve arkadaş desteği ile öğrenci yılmazlığı arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve öğrenci yılmazlığının önemli yordayıcıları olduğu tespit edilmiştir.

Çelik (2013) çalışmasında, lise son sınıf öğrencilerinin yılmazlık özelliklerini duygusal dışavurum açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin yılmazlık özelliklerinin dışavurum, olumlu dışavurum, olumsuz dışavurum, dürtü şiddeti tarafından doğrudan yordandığı sonucuna ulaşılmıştır. Yılmazlık ölçeğinin iyimser olma/yaşama bağlı olmanın, iletişim/ilişki kurmanın, araştırmacı olmanın alt boyutlarının ve duygusal dışavurumun, olumlu dışavurumun, olumsuz dışavurumun, dürtü şiddetinin cinsiyete göre önemli bir biçimde farklılaştığı kadınlarda bu özelliklerin erkeklerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tagay ve Karakelle (2014), Burdur ve Isparta'da 147 kadın, 148 erkek olmak üzere toplam 295 meslek yüksekokulu öğrencisi ile gerçekleştirdikleri araştırmalarında iletişim becerilerinin ve özgüveninin psikolojik sağlamlıkları ile ilişkisini incelemiştir. Araştırma neticesinde iletişim becerilerinin ve benlik saygısının psikolojik sağlamlıkla pozitif yönde anlamlı ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şahin Baltacı ve Karataş (2015), Burdur'da ortaokula devam eden 386 öğrenci ile yaptıkları araştırmada; öğrencilerin yılmazlık düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynleri ile yaşayan öğrencilerin yılmazlık düzeyleri ebeveynlerinden biri ya da akrabaları ile yaşayan öğrencilerin yılmazlıklarından fazladır. Ebeveynleri beraber olan öğrencilerin yılmazlık düzeyleri, boşanmış olan ve anne ya da babası hayatta olmayan öğrencilerin yılmazlıklarından daha fazladır. Son olarak, algılanan sosyal destek ve yaşam doyumunun yılmazlığı anlamlı olarak yordadığı, depresyonun ise yılmazlığın anlamlı yordayıcısı olmadığı saptanmıştır.

Karataş, Tagay ve Savi Çakar (2016), araştırmalarında erken ergenlerde yılmazlığın yordayıcısı olarak okula bağlanmayı ve akran zorbalığının incelemiştir. Ankara’da 355 ortaokul öğrencisi (195 kız, 160 erkek) ile gerçekleştirdikleri araştırmada okula bağlanma ve akran zorbalığının yılmazlığı anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya göre okula bağlanma ile olumlu yönlü bir ilişki görülürken akran zorbalığı ile negatif yönlü bir ilişki görülmüştür.

Kurtoğlu ve Doğan (2017), bilişsel davranışçı yaklaşıma dayalı psiko-eğitim programının beşinci sınıf öğrencilerinin duygusal yılmazlık düzeylerine etkisini incelemiştir. Çalışmalarında, “Bilişsel davranışçı yaklaşıma dayalı psiko- eğitim programına katılan öğrencilerin duygusal yılmazlık düzeyleri, bu programa katılmayan plasebo ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin duygusal yılmazlık düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksek olacaktır” şeklinde ifade edilen denence araştırma sonunda elde edilen bulgular tarafından desteklenmiştir.

Savi Çakar’ın (2018) yetişkinlerin çocukluk çağı travmatik yaşantıları ile psikolojik belirtileri arasındaki ilişkide yılmazlığın ve cinsiyetin rolünü incelediği araştırmasında, çalışma grubunu 35-60 yaş aralığındaki Burdur’da yaşayan 150 kadın ve 126 erkek oluşturmaktadır. Araştırmada; çocukluk travmatik yaşantılarının psikolojik belirtiler üzerinde olumlu yönlü anlamlı etkisi bulunduğu, çocukluk travmatik yaşantılarının yetişkin yılmazlık üzerinde olumsuz yönlü anlamlı etkisi olduğu, yetişkin yılmazlığın psikolojik belirtiler üzerinde negatif yönlü anlamlı etkisi olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Çocukluk travmatik yaşantıları ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişki modeline dâhil edilen aracı değişken yetişkin yılmazlık değişkeni çocukluk travmatik yaşantıları ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide aracılık özelliğine sahip olduğu, yetişkin yılmazlık puanı yükseldikçe çocukluk travmatik yaşantılarının psikolojik belirtiler üzerindeki pozitif yönlü etkisi ortadan kalktığı görülmüştür.

Yurt içinde yılmazlıkla ilgili yapılmış çalışmalar incelendiğinde; yılmazlığın cinsiyet açısından anlamlı olarak farklılaştığı bulgularına rastlanmış fakat yapılan çalışmalarda kadınlar ya da erkekler lehine olduğuna dair farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Yılmazlığın anne baba ile birlikte yaşama, anne baba tutumları, aile desteği durumlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Yılmazlığın, akademik başarı, devamsızlık, sınıf düzeyleri ile anlamlı ilişkilerinin olduğu

sonuçlarına ulaşılmıştır. Bunların yanında, algılanan sosyal destek, geleceğe dair umutlu olma, iyimserlik ile yılmazlık arasında olumlu yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülürken, çocukluk travmatik yaşantıları, akran zorbalığı ile negatif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

2.2.2. Yurt dışında yılmazlık ile ilgili yapılmış araştırmalar. Alfred ve Smith (1989) tarafından psikoloji bölümünde okuyan 84 üniversite öğrencisi ile yapılan çalışmada öğrencilerin, stresli durumla karşılaştıklarında bilişsel değerlendirmelerini incelemişlerdir. Araştırmanın neticesinde, yılmaz kişilerin tehdit oluşturan durumla karşılaştıklarında değerlendirmelerini olumlu olduğunu ve yılmazlık ile stresin orta düzeyde ilişkili olduğunu belirtmişlerdir.

Sheppard ve Kashani (1991) 14-16 yaşları arasında 75 erkek ve 75 kadın toplam 150 katılımcıyla yaptıkları araştırmalarında, yılmazlığın bağlanma ve meydan okuma unsurları ile kaygının fizyolojik ve psikolojik unsurları arasındaki ilişkisini incelemişlerdir. Araştırmanın sonucunda, düşük stresli erkeklerin bağlanma ve denetim düzeyi ile ilişkili olarak daha az fizyolojik ve psikolojik belirti gösterirken; yüksek stresli erkeklerin bağlanma ve denetim düzeyi düşük olduğu durumda daha fazla problem yaşadıklarını göstermiştir.

Luthar'ın (1991) yaptığı araştırmada, strese rağmen olumlu adaptasyon geliştirmeyi sağlayan faktörler incelenmiştir. Araştırmaya, 9. sınıf olan 144 öğrenci katılmıştır. Bu araştırmada, psikolojik olarak sağlam bireylerin, baş etme becerilerini davranışsal olarak dışa vurmalarıyla, içselleştirilmiş semptomlar geliştirebilecekleri ön görülmüş; araştırma sonucunda da psikolojik olarak sağlam öğrencilerin, içselleştirilmiş semptomlarının gelişimsel olarak daha ileri düzeyde olduğu belirtilmiştir. Psikolojik olarak sağlam öğrencilerin daha çok stres yaşadığı belirtilerek, daha az stres yaşamış ve sosyal yeterliğe sahip olan öğrencilerden daha depresif ve kaygılı olduğu bulunmuştur.

Sameroff, Seifer, Baldwin ve Baldwin (1993) tarafından yapılan boylamsal araştırmada ailesel ve sosyal risk faktörlerine göre çocuğun genel zekasında farklılaşma olup olmadığı sorgulanmıştır. Annenin davranışları, annenin akıl sağlığı, aile reisinin hâkimiyeti, dezavantajlı azınlık olma durumları gibi belirlenmiş 10 risk faktörü her bir çocuk için hesaplanmıştır. Araştırma neticesinde mevcut risk

çeşidinin, risk miktarından daha az önemli olduğu yani, psikolojik sağlamlığın araştırılmasında, birçok risk faktörünün birliktelik etkisinin oldukça önem taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Peng (1994) yaptığı araştırmada; aile ve okul desteğinin düşük olduğu durumlarda, yüksek düzeyde kişisel özelliklere sahip öğrencilerde yılmazlığın ortaya çıkma ihtimalinin daha yüksek olduğunu görmüş; aynı şartlarda, yüksek düzeyde kişisel özelliklere sahip öğrencilerin, düşük düzeyde sahip olanlara göre daha fazla yılmazlık geliştirme olasılıkları olduğunu görmüştür. Aile desteği, öğrencilerde yılmazlığın gelişmesi üzerinde okul çevresine göre daha güçlü bir etkiye sahiptir. Aynı özelliklere sahip öğrenciler arasında, aile ve okul desteğine sahip olanlarda yılmazlığın daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kamya (2000), çalışmasında yılmazlık, psikolojik iyi olma ve özsaygı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya katılan 105 üniversite öğrencisinden elde edilen veriler ışığında, yılmazlık ve iyi oluşun özsaygının güçlü belirleyicileri oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Place, Reynolds, Cousins ve O'Neill (2002) tarafından yapılan araştırmada, depresif bozukluğa sahip annelerin çocuklarına, psikolojik sağlamlık düzeylerini arttırmak için bir program geliştirilmiştir. Bu program çocukların aile eğitimini ve ilişkilerini, çevresel kaynakları ve ailenin ulaşabileceği kaynakları temel alarak geliştirilmiştir. Programın uygulama sonuçlarında, çocukların sosyal aktivitelerinde artma, duygusallık düzeyinde azalma ve ailenin daha esnek olması için çocukların yardıma eğilimlerinde artma gözlenmiştir. Bu programın, çocukların psikolojik sağlamlıklarını arttırmada, başarılı bir yol olduğu görülmüştür.

Foster ve Dion (2003), kadınların yılmazlıkları ve iyi oluşları üzerinde cinsiyet ayrımını azaltmanın rolünü ortaya koymak için üç ayrı araştırma yapmışlardır. Psikoloji bölümü hazırlık sınıfı kız öğrencileri ile yaptıkları birinci araştırmanın neticesinde, yılmazlığın kadınların iyi olma düzeylerini etkilediği ortaya çıkmıştır. Yılmazlığı yüksek kadınların öz saygılarının da daha yüksek olduğu, yılmazlıkla olumlu duygular hissetme arasında pozitif bir ilişki olduğu, yılmazlık arttıkça cinsiyet ayrımı yapma davranışının azaldığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Yürüttükleri ikinci araştırmanın neticesinde, yılmazlık arttıkça cinsiyet ayrımcılığı hakkındaki olumsuz duyguların ve cinsiyet ayrımının azaldığı görülmüştür. Son olarak üçüncü

araştırmada, ayrımcılığın türü ile yılmazlık arasında önemli bir etkileşim olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrımcılığın türü yılmazlık düzeyi yüksek olan kadınların özelliklerini yüksek derecede etkilemiştir. Yılmazlık düzeyi yüksek olan kadınların diğer kadınlara yapılan ayrımcılıktan çok kişisel ayrımcılık tehdidi ile karşı karşıya kaldıklarında, kendilerini potansiyel olarak etkileyen ayrımcılığın yaygınlığını en düşük düzeye indirdikleri sonucuna varılmıştır.

Friborg, Barlaug, Martinussen, Rosenvinge ve Hjemdal'ın (2005) yetişkinler için yılmazlık ölçeği kullanarak yaptıkları araştırmada, askeri yüksekokul öğrencilerinin kişilik, bilişsel yetenekler ve sosyal zekâ ilişkilerini incelenmişlerdir. Araştırma sonucunda, bütün yılmazlık özelliklerinin duygusal durum, sosyal yeterlilik, dışa dönüklük, uyumluluk ve sosyal beceriler olmak üzere beş büyük kişilik özelliğiyle ilgili olduğunu görülürken; yılmazlığın aile bütünlüğü ve bilişsel yeteneklerle ilişkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Reis, Colbert ve Hebert (2005) tarafından, etnik kökenleri farklı ve akademik yetenekleri yüksek lise öğrencileriyle üç yıl boyunca yapılan araştırmada akademik başarıları yüksek öğrencilerin yılmazlıklarının da yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca akademik yetenekleri yüksek olan öğrencilerin; yetişkin desteği, arkadaş ilişkileri, itibar ve avantajlı sınıfta bulunma gibi koruyucu faktörlerden etkilendiği belirlenmiştir.

Hjemdal, Friborg, Stiles, Rosenvinge ve Martinussen (2006) tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmada, strese yol açan yaşam olayları ortaya çıktığı zaman psikiyatrik belirtilerin yılmazlık üzerindeki rolünü araştırılmıştır. Yetişkinler için yılmazlık ölçeği yordayıcı olarak kullanılmıştır. Üç aylık süre içinde yapılan araştırmada koruyucu faktörlerin psikiyatrik belirtileri önleyen önemli bir tampon görevi gördükleri belirlenmiştir. Dolayısıyla yılmazlığın ruh sağlığı için önemli bir yordayıcı olduğu saptanmıştır.

Tusaie, Puskar ve Sereika (2007), ABD'de 18-14 yaş arası 624 ergenle yaptıkları çalışmada psiko-sosyal yılmazlık üzerine odaklanmışlardır. Araştırmada; psiko-sosyal yılmazlığın yaygın noktasını açıklamak ve kırsal kesimde yaşayan ergenlerdeki iyimserlik, yaş, cinsiyet, algılanan aile ve algılanan arkadaş desteği, yaşamsal kötü olayların miktarı ve PY arasındaki ılımlaştırıcı ve öngörücü ilişkileri incelenmiştir. Araştırma neticesinde, psiko-sosyal yılmazlığın yaygın noktasının, orta

düzyeyde yılmazlık gösteren öğrencilerin %17 ile göstermiş ayrıca, psiko-sosyal yılmazlık, bilişsel 75 faktörler, iyimserlik, algılanan aile desteği, yaşamsal kötü olaylar, yaş ve cinsiyet tarafından büyük ölçüde ön görülmüştür. Algılanan arkadaş desteği ve iyimserlik psiko-sosyal yılmazlık seviyesini etkilemiştir.

Kidd ve Shahr'ın (2008) evsiz gençlerle yaptıkları çalışmada koruyucu faktörler olarak benlik saygısı, sosyal ilgi ve güvenli bağlanma kavramlarını araştırmışlardır. Yılmazlık için koruyucu faktör olarak benlik saygısının anahtar görevi gördüğü sonucuna ulaşmıştır. Dolayısıyla yılmazlığın benlik kavramı ile yakından ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Cohn, Fredrickson, Brown, Mikels ve Conway (2009) tarafından yapılan çalışma sonucunda, üniversite öğrencilerinin günlük pozitif duygularının bir kişilik özelliği olarak yılmazlığı ve yaşam doyumunu yordadığı saptanmıştır. Yılmazlıktaki değişikliğin de pozitif duygu ve yaşam doyumuna aracılık ettiği sonucuna ulaşmıştır. Yılmazlık ve pozitif duygular da yaşam doyumunu ile ilişkili bulunmuştur.

Yurt dışında yılmazlık ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde yılmazlığın; aile desteği, okul desteği, arkadaş desteği, öz saygı, bağlanma, akademik başarı, iyimserlik, yaşam doyumunu, sosyal beceriler, stres, denetim düzeyi, duygusal durum, dışa dönüklük, uyumluluk ile anlamlı bir ilişki içerisinde olduğu görülmüştür. Bunların yanı sıra yılmazlığın, cinsiyet açısından da anlamlı olarak farklılaştığı sonuçlara rastlanmaktadır.

2.2.3. Yılmazlık, umut ve bağlanma ile ilişkili yapılmış araştırmalar.

Karairmak (2007) tarafından 1999 depremine maruz kalan bireylerle yapılan araştırmada psikolojik sağlamlık ve güvenli bağlanma arasında pozitif yönde bir ilişki bulunurken psikolojik sağlamlık ile korkulu ve kaygılı bağlanma arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca güvenli bağlanmanın psikolojik sağlamlığı yordayan önemli bir değişken olduğu sonucuna da ulaşmıştır.

Kaya (2007) Ankara'da Yatılı İlköğretim Bölge Okulu 6, 7 ve 8. Sınıfa giden 391 öğrenci ile yaptığı çalışmasında benlik saygısı, umut duygusu ve dışsal faktörlerin yılmazlığı yordamadaki rolünü incelemiştir. Ev içi ilgi, yüksek beklentiler ve etkinliklere katılım, çevresel ilgi ve yüksek katılım, okul içi ve çevresel etkinliklere

katılım, arkadaş ilişkilerinde ilgi ve yüksek beklentiler gibi dışsal faktörler ile umut faktörünün yılmazlığı anlamlı bir düzeyde yordadığı; ancak okul içi ilgi, yüksek beklentiler ve okula bağlılık dışsal faktörleri ile benlik saygısının yılmazlığı anlamlı bir düzeyde yordamadığı bulgusu elde edilmiştir. Cinsiyet açısından incelendiğinde ise yordayıcı değişkenlerin kız öğrencilerin yılmazlık puanlarındaki varyansın %69'unu, erkek öğrencilerde ise %70'ini açıkladığı görülmüştür.

Aydın (2010) 449 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdiği araştırmasında, üniversite öğrencilerinin duygusal zeka ve umut düzeyleri ile psikolojik sağlımlıkları arasındaki ilişkiyi ve duygusal zeka ve umudun psikolojik sağlımlığı yordamadaki rolünü araştırmayı amaçlamıştır. Araştırma neticesinde umut ve psikolojik sağlımlık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Gürkan (2014), 1015 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirdiği araştırmasında, üniversite öğrencilerinin yılmazlık ve iyilik halini cinsiyet, sınıf, bölüm ve üniversite değişkenleri açısından incelemektedir. Araştırmada neticesinde geleceğe ilişkin umut düzeyinin artmasıyla yılmazlık puanının da arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kararımak ve Güloğlu (2014) 242 depremzede ile gerçekleştirdikleri araştırmalarında, deprem deneyimi yaşamış yetişkinlerde bağlanma stilleri ve psikolojik dayanıklılıkları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma neticesinde güvenli bağlanma ve psikolojik dayanıklılık arasında pozitif yönlü ilişkiye ulaşılrken, kaygılı ve korkulu bağlanma ile psikolojik dayanıklılık arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür.

Özözen-Danacı ve Pınarcık'ın (2017) araştırmalarının sonucunda, öğretmen adaylarının duygusal zekâlarının onların yılmazlık ile geleceğe yönelik umut düzeyleri üzerinde tam bir etkisinin olduğunu göstermiştir. Çalışmada ilk olarak değişkenler arası ilişkiler değerlendirilmiş, sonuç olarak yılmazlık ile duygusal zekâ arasında ilişki bulunduğu ve yine duygusal zekâ ile umut düzeyi arasında ilişki bulunduğu görülmüştür. Araştırmanın diğer bir sonucunda; umut düzeyleri ile yılmazlık arasında ilişki bulunmuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, araştırmada kullanılan ölçme araçları, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada erken ergenlik dönemindeki ortaokul öğrencilerinin yılmazlıkları ile umut ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin ve yılmazlıklarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi amacıyla ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelleri, iki ya da daha çok değişken arasında birlikte değişim varlığını ve derecesini belirlemeyi hedefleyen araştırma modelleridir (Karasar, 2014).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma evrenini 2016-2017 eğitim öğretim yılında, Konya ilinde okuyan ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma grubunu ise basit tesadüfi yöntem ile seçilen gönüllü 957 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma grubu ile ilgili demografik bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.

Çalışma Grubuna Ait Tanımlayıcı İstatistik Bulguları

Faktör	Değişken	n	%
Cinsiyet	Kız	527	55.1
	Erkek	430	44.9
Sınıf	5. Sınıf	231	24.1
	6. sınıf	217	22.7
	7. Sınıf	228	23.8
	8. sınıf	281	29.4
Sosyoekonomik durum	Düşük	67	7.0
	Orta	803	83.9
	Yüksek	87	9.1
Anne eğitim	Okuryazar değil	278	29.0
	İlkokul	453	47.4
	Ortaokul	197	20.6
	Lise	29	3.0
Baba eğitim	Okuryazar değil	104	10.9
	İlkokul	476	49.7
	Ortaokul	289	30.2
	Lise	64	6.7
	Lisans	24	2.5
Anne çalışma durumu	Çalışmıyor	850	88.8
	Çalışıyor	107	11.2
Baba çalışma durumu	Çalışmıyor	532	55.6
	Çalışıyor	425	44.4

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmaya katılanların 527’sini kız öğrenciler, 430’unu erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Katılımcıların %24,1’ini 5. Sınıf, %22,7’sini 6. Sınıf, %23,8’ini 7. Sınıf, %29,4’ünü 8. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin; %7’sinin sosyoekonomik durumu düşük, %83,9’unun orta, %9,1’inin yüksektir. Öğrencilerin; annelerinin %29’u okur-yazar değil, %47,3’ü ilkokul mezunu, %20,6’sı ortaokul mezunu, %3’ü lise mezunudur. Katılımcıların; babalarının %10,9’u okur-yazar değil, %49,7’si ilkokul mezunu, %30,2’si ortaokul mezunu, %6,7’si lise mezunu ve %2,5’i üniversite mezunudur. Araştırmaya katılan öğrencilerin, %88,8’inin annesi çalışmıyor, %11,2’sinin annesi çalışıyor; %55,6’sının babası çalışmıyor, %44,4’ünün babası çalışıyordu.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada araştırmacı tarafından geliştirilen demografik bilgi formu ve üç farklı ölçek kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel bilgi formu. Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri hakkında bilgi edinmek amacıyla araştırmacı tarafından kişisel bilgi formu geliştirilmiştir. Kişisel bilgi formu öğrencilere yönelik sınıf, cinsiyet, sosyoekonomik düzey, anne eğitim, baba eğitim, anne çalışma durumu, baba çalışma durumu bilgileri yer almaktadır.

3.3.2. Ortaokul öğrencileri için yılmazlık ölçeği. Öğrencilerin yılmazlık düzeylerini belirlemek için Şahin-Baltacı ve Karataş tarafından geliştirilen (2014), 4 faktörlü 23 maddeden oluşan “Ortaokul Öğrencileri için Yılmazlık Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeğin birinci faktörü toplam varyansın %14’ünü, ikinci faktörü toplam varyansın %14’ünü, üçüncü faktörü toplam varyansın %11’ini, dördüncü faktörü de toplam varyansın %9’unu açıklarken, dört faktör birden ise toplam varyansın %48’ini açıklamıştır. Ölçeğin Cronbah Alpha katsayıları; ölçeğin tamamı için .85, kendinden kaynaklanan yılmazlık alt boyutu için .75, aileden kaynaklanan yılmazlık alt boyutu için .78, arkadaştan kaynaklanan yılmazlık alt boyutu için .72

ve okul-öğretmenden kaynaklanan yılmazlık alt boyutu için .73'dür. Ölçeğin, test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise .85'dir.

Bu çalışma kapsamında yapılan analizlerde ölçeğin; Cronbach Alpha katsayısı toplam ölçüm için "r=.850", alt ölçekler için ise kendinden kaynaklanan yılmazlık "r=.807", aileden kaynaklanan yılmazlık "r=.769", arkadaştan kaynaklanan yılmazlık "r=.767", okul-öğretmenden kaynaklanan yılmazlık "r=.657" olarak hesaplanmıştır. Toplam puanda ölçeğin Cronbach Alpha katsayısına bakıldığında ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu görülmüştür.

Bu çalışmada, ortaokul öğrencileri için yılmazlık ölçeği test yarılama yöntemi ile Guttman Split Half değeri .678 olarak bulunmuştur. Her iki bölüm için bulunan Alpha değerleri ise 1. bölüm için .800, ikinci bölüm için ise .769 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler de ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

3.3.3. Çocuklarda umut ölçeği. Çocuklarda Umut Ölçeği Snyder ve arkadaşları (1997) tarafından geliştirilmiş, Atik ve Kemer (2009) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. "Amaca ulaşma yolları" (pathways) ve "amaca güdülenme" (agency) olmak üzere iki boyuttan oluşan bir ölçektir. Toplamda 6 maddeden oluşan ölçek, likert tipi derecelemeye uygun olarak; "Hiçbir Zaman=1, Nadiren=2, Bazen=3, Sık sık=4, Çoğu Zaman=5 ve Her Zaman=6" şeklinde derecelenmektedir. Ölçeğin puanlanması her bir maddeden alınan puanın toplanmasıyla yapılırken, ölçekten elde edilebilecek en yüksek puan 36, en düşük puan 6'dır. Ölçekteki tek sayılı maddeler amaca güdülenme boyutunu, çift sayılı maddelerse amaca ulaşma yolları boyutunu oluşturmaktadır. Çocuklarda Umut Ölçeğinin Türkçeye uyarlama çalışmaları için; Ankara'daki ilköğretim 2. kademe öğrencilerine uygulanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğine ilişkin bulgular, orijinal çalışmadaki iki faktörlü yapıyı destekler niteliktedir. Çocuklarda Umut Ölçeğinin tüm ölçek için Cronbach alfa iç-tutarlık katsayısı .74 olarak bulunurken, test-tekrar test korelasyon katsayısı ise .57'dir (Atik, Kemer, 2009).

Bu çalışma kapsamında yapılan analizlerde ölçeğin; Cronbach Alpha katsayısı toplam ölçüm için "r=.781", alt ölçekler için ise güdülenme "r=.629", amaca ulaşma "r=.628" olarak hesaplanmıştır. Toplam puanda ölçeğin Cronbach Alpha katsayısına bakıldığında ölçeğin oldukça güvenilir olduğu görülmüştür.

Bu çalışmada, çocuklarda umut ölçeği test yarılama yöntemi ile Guttman Split Half değeri .727 olarak bulunmuştur. Her iki bölüm için bulunan Alpha değerleri ise 1. bölüm için .627, ikinci bölüm için ise .717 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler de ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

3.3.4. Erken ergenlerde bağlanma ölçeği. Ergenlerin bağlanma stillerini ölçmek amacıyla Delen Koçak (2003) tarafından geliştirilen ölçek 11 maddeden oluşmaktadır; 4 maddesi güvenli bağlanmayı, 4 maddesi kaçınan bağlanmayı ve 3 maddesi kaygılı bağlanmayı ölçmeyi amaçlamaktadır. Kaygılı bağlanma alt ölçeğinden alınan puan 3-9 arasında değişebilirken güvenli ve kaçınan bağlanma alt ölçeklerinden alınan puanlar ise 4-12 arasında değişmektedir. Her bir bağlanma stilinin birbirinden farklı olmasından dolayı ölçekten toplam puan elde edilememekte, öğrenci hangi alt ölçekten en yüksek puanı alırsa o bağlanma stiline sahip olarak değerlendirilmektedir. Ölçeğin güvenilirliğini sınamak amacıyla yapılan analizlerde iç tutarlık güvenilirliği için Cronbach Alfa değeri güvenli bağlanma için .64, kaçınan bağlanma için .58 ve kaygılı bağlanma için .51 olarak bulunmuştur. Ölçeğin zamana karşı güvenilirliğini sınamak amacıyla yapılan test tekrar test güvenilirliğine bakılmış ve katsayılar sırasıyla güvenli bağlanma için .76, kaçınan bağlanma için .83 ve kaygılı bağlanma için .90 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt ölçeklerle korelasyonu ise güvenli bağlanma alt ölçeği için .52, kaçınan bağlanma için .61 ve kaygılı bağlanma için .51 olarak bulunmuştur. Ölçeğin yapı geçerliğini sınamak amacıyla faktör analizi yapılmış, analiz sonucunda önceden belirlenen ölçütlere uygun 11 madde ve 3 faktör bulunmuştur. Ölçeğin birinci faktörü toplam varyansın %22,2'sini, ikinci faktörü toplam varyansın %15,1'inin, üçüncü faktörü toplam varyansın %12,3'ünü açıklarken, üç faktör birden ise toplam varyansın %49,6'sını açıklamıştır.

Bu çalışma kapsamında yapılan analizlerde ölçeğin; Cronbach Alpha katsayısı kaçınan bağlanma için “ $r=.416$ ”, kaygılı bağlanma için “ $r=.521$ ”, güvenli bağlanma için “ $r=.625$ ” olarak hesaplanmıştır. Alt ölçekler Cronbach Alpha katsayılarına bakıldığında ölçeğin güvenilir olduğu görülmüştür.

3.4. Verilerin Toplanması

Verileri toplamada; kullanılan ölçeklerin uygulanabilmesi için gerekli izinler alınmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının uygulamaları; 2016-2017 eğitim öğretim yılında, Konya ilinde okuyan gönüllü 957 ortaokul öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde ilk aşamada veriler eksik değer ve uç değerler incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bilgilere göre katılımcıların betimleyici frekans ve yüzde tabloları çıkarılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkenleri; umut, bağlanma stili ve öğrencilerin cinsiyet, sosyoekonomik durumu, anne-baba eğitim durumu, anne- baba çalışma durumu özellikleridir. Araştırmanın bağımlı değişkeni yılmazlıktır. Verilerin analizi bağımsız değişkenler ile bağımlı değişkenin ilişkilerini ortaya çıkaracak bir desen içinde ele alınarak farklılıklara ilişkin analizde bağımsız gruplar t-testi ile tek yönlü varyans analizi, değişkenler arasındaki ilişkiyi saptamak için pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı ve değişkenlerin yılmazlığı ne derece yordadığını saptayabilmek için ise regresyon analizi kullanılmıştır. Veriler bilgisayar paket programı ile analiz edilmiş anlamlılık düzeyinde .05 kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgulara ve bu bulgulara ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

4.1. Erken Ergenlerin Yılmazlıklarının Bağlanma Stilleri ve Umut Tarafından Anlamli Olarak Yordanıp Yordanmadığına İlişkin Bulgular ve Yorum

Erken ergenlerin yılmazlıklarının umut, güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı bağlanma tarafından anlamli olarak yordanıp yordanmadığını saptamak için verilere çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. Regresyon Analizi öncesinde bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantının olup olmadığını incelemek üzere; bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ikili korelasyon katsayıları hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2.

Değişkenler Arası Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayıları

Değişkenler	\bar{X}	Ss	1	2	3	4	5
1. Yılmazlık	51.58	10.27	1				
2. Umut	21.94	6.04	.641**	1			
3. Güvenli Bağlanma	5.22	2.19	.347**	.297**	1		
4. Kaçınan Bağlanma	1.75	1.78	-.263**	-.170**	-.102**	1	
5. Kaygılı Bağlanma	1.65	1.53	-.235**	-.150**	-.163**	-.473**	1

**p<.001

Tablo 2’ye göre öğrencilerin yılmazlıkları ile umutları ($r=.641$, $p<.01$) ve güvenli bağlanma stili ($r=.347$, $p<.01$) arasında pozitif; kaçınan bağlanma ($r=-.263$, $p<.01$) ve kaygılı bağlanma stilleri ($r=-.235$, $p<.01$) arasında negatif anlamli bir ilişki vardır. İlişkiler incelendiğinde regresyon analizi yapılabileceği görülmektedir. Öğrencilerin

yılmazlık puanlarına uygulanan çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3.

Yılmazlığa İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi

Değişkenler	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	28.658	1.100		26.046**	.000
Umut	.960	.043	.564	22.435**	.000
Güvenli Bağlanma	.734	.117	.157	6.253**	.000
Kaçınan Bağlanma	-.685	.157	-.118	-4.365**	.000
Kaygılı Bağlanma	-.464	.183	-.069	-2.537*	.011

*p<.05

**p<.01

Tablo 3 incelendiğinde çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre kurgulanan modelin anlamlı olduğu görülmektedir ($R=.681$, $R^2=.464$, $F(4, 952)=205.700$, $p<.01$). Model incelendiğinde anlamlı katkı veren umut ($B=.960$, $t=22.435$, $p<.01$), güvenli bağlanma ($B=.734$, $t=6.253$, $p<.01$), kaçınan bağlanma ($\beta=-.685$, $t=-4.365$, $p<.01$), kaygılı bağlanma ($B=-.464$, $t=-2.537$, $p<.05$) değişkenlerinin yılmazlığı anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir. Bu modele göre öğrencilerin umut, güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı bağlanma puanlarının yılmazlık puanlarını %46,4 oranında açıkladığı söylenebilir.

Öğrencilerin umut ile güvenli bağlanma düzeylerinin yükselmesi ile yılmazlık düzeyleri yükselmekte ancak kaçınan ve kaygılı bağlanma düzeylerinin yükselmesi ile yılmazlık düzeyleri düşmektedir. Araştırmadan elde edilen bulguya göre yılmazlığın umut ve güvenli bağlanma tarafından pozitif; kaçınan ve kaygılı bağlanma tarafından negatif yönde anlamlı şekilde yordandığı görülmüştür.

4.2. Erken Ergenlerin Cinsiyetine Göre Yılmazlıklarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Erken ergenlerin cinsiyetine göre yılmazlıkları arasında anlamlı farkın olup olmadığı incelenmiştir. Bu kapsamda bağımsız örneklem için t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4.

Erken Ergenlerin Cinsiyetine Göre Yılmazlık Puanlarına Uygulanan t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	n	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Yılmazlık	Kız	527	52.33	10.18	955	2.51*	.012
	Erkek	430	50.66	10.33			

*p<.05

Tablo 4'te cinsiyet açısından erken ergenlerin yılmazlıkları ($t(955)=2.51$, $p<.05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu görülmektedir. Bu farklılık kız öğrencilerin yılmazlık puan ortalamalarının ($x=52.33$), erkek öğrencilerin yılmazlık puan ortalamalarından ($x=50.66$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda erken ergenlik dönemindeki kızların erkeklere göre daha yüksek yılmazlığa sahip oldukları söylenebilir.

4.3. Erken Ergenlerin Sınıf Düzeylerine Göre Yılmazlıklarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Erken ergenlerin sınıflarına göre yılmazlıkları arasında anlamlı farkın olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 5 ve 6'da verilmiştir.

Tablo 5.

Erken Ergenlerin Yılmazlık Puanlarının Sınıflarına Göre Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

	n	\bar{X}	S
5	231	53.26	10.99
6	217	52.68	10.11
7	228	52.28	9.89
8	281	48.78	9.57
Toplam	957	51.58	10.27

Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılan 957 ortaokul öğrencisinin 231'ini 5. sınıf, 217'sini 6. sınıf, 228'ini 7. sınıf ve 281'ini 8. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Aritmetik ortalamalarına bakıldığında en yüksek ortalama 5. Sınıflarda çıkmıştır ($\bar{X}=53.26$), en düşük ortalama ise 8. Sınıflarda görülmüştür ($\bar{X}=48.78$).

Tablo 6.

Erken Ergenlerin Sınıflarına Göre Yılmazlık Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamli fark
Gruplar arası	3236.67	3	1078.89	10.53	.000	5-8 6-8
Gruplar içi	97658.78	953	102.475			7-8
Toplam	100895.45	956				

*p<.05

Tablo 6 incelendiğinde öğrencilerin yılmazlık puanlarında sınıf düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık görülmüştür ($F(3-953)= 10.53$, $p<.01$).Bu farkın kaynağını incelemek için schffe testi yapılmıştır. 5-8, 6-8, 7-8.

4.4. Erken Ergenlerin Algıladıkları Sosyoekonomik Düzeylerine Göre Yılmazlıklarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Erken ergenlerin algıladıkları sosyoekonomik durumlarına göre yılmazlıkları arasında anlamlı farkın olup olmadığını saptamak için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 7 ve 8'de verilmiştir.

Tablo 7.

Erken Ergenlerin Yılmazlıklarının Algıladıkları Sosyoekonomik Düzeylerine Göre Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

	n	\bar{X}	S
Düşük	67	48.37	10.54
Orta	803	51.67	10.06
Yüksek	87	53.23	11.53
Toplam	957	51.58	10.27

Tablo 7 incelendiğinde araştırmaya katılan 957 ortaokul öğrencisinin 67'si düşük, 803'ü orta ve 87'si yüksek sosyoekonomik gelir düzeyine sahiptir. Aritmetik ortalamalarına bakıldığında en yüksek ortalama yüksek sosyoekonomik düzeyde çıkmıştır ($\bar{X}=53.23$), en düşük ortalama ise düşük sosyoekonomik düzeyde görülmüştür ($\bar{X}=48.37$).

Tablo 8.

Erken Ergenlerin Algıladıkları Sosyoekonomik Düzeylerine Göre Yılmazlıklarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Gruplar arası	931.82	2	465.91	4.45	.012	Düşük-Orta
Gruplar içi	99963.63	954	104.78			Düşük-Yüksek
Toplam	100895.450	956				

*p<.05

Tablo 8 incelendiğinde erken ergenlerin yılmazlıklarında algıladıkları sosyoekonomik düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık görülmüştür ($F(2-954)=4.45, p<.05$). Bu farkın kaynağını incelemek için schffe testi yapılmıştır. Düşük-orta ve düşük-yüksek sosyoekonomik düzeylerinin aritmetik ortalamaları arasında farklılıklar görülmüştür.

4.5. Erken Ergenlerin Annelerinin ve Babalarının Öğrenim Durumlarına Göre Yılmazlıklarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmada annelerinin öğrenim düzeylerine göre erken ergenlerin yılmazlıklarının farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Annelerinin öğrenim düzeylerine göre

erken ergenlerin yılmazlıkları arasında anlamlı farklılık olup olmadığını saptamak için tek yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 9 ve 10'da verilmiştir.

Tablo 9.

Erken Ergenlerin Yılmazlık Puanlarının Anne Öğrenim Durumlarına Göre Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

	n	\bar{X}	S
Okur-Yazar Değil	278	50,55	9,80
İlkokul Mezunu	453	51.58	10.42
Ortaokul Mezunu	197	52.65	10.63
Lise Mezunu	29	54.07	9.26
Toplam	957	51.58	10.27

Tablo 9 incelendiğinde, araştırmaya katılan 957 öğrencinin annelerinin 278'i okuryazar değil, 453'ü ilkokul mezunu, 197'si ortaokul mezunu, 29'u lise mezunudur. Aritmetik ortalamalarına bakıldığında en yüksek ortalama anne öğrenim durumu lise mezunu olan öğrencilerde görülmüştür ($\bar{X}=54.07$), en düşük ortalama ise annesi okur-yazar olmayan öğrencilerde görülmüştür ($\bar{X}=48.37$).

Tablo 10.

Erken Ergenlerin Anne Öğrenim Durumlarına Göre Yılmazlık Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Gruplar arası	701.96	3	233.99	2.23	.084	Yok
Gruplar içi	100193.49	953	105.14			
Toplam	100895.450	956				

Tablo 10 incelendiğinde öğrencilerin yılmazlık puanlarında anne öğrenim durumları açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($F(3-953)= 2.23, p>.05$).

Araştırmada babalarının öğrenim düzeylerine göre erken ergenlerin yılmazlıklarının farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Babalarının öğrenim düzeylerine göre erken ergenlerin yılmazlık ortalamaları arasındaki farkların anlamlı olup olmadığını belirlemeye yönelik yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 11 ve 12'de verilmiştir.

Tablo 11.

Erken Ergenlerin Yılmazlıklarının Baba Öğrenim Durumlarına Göre Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

	n	\bar{X}	S
Okur-Yazar Değil	104	50,63	10.45
İlkokul Mezunu	476	51.54	10.09
Ortaokul Mezunu	289	51.58	10.14
Lise Mezunu	64	54.52	11.42
Lisans Mezunu	24	48.63	10.63
Toplam	957	51.58	10.27

Tablo 11 incelendiğinde araştırmaya katılan 957 öğrencinin babalarının 104'ü okuryazar değil, 476'sı ilkököl mezunu, 289'u ortaokul mezunu, 64'ü lise mezunu ve 24'ü lisans mezunudur. Aritmetik ortalamalarına bakıldığında en yüksek ortalama baba öğrenim durumu lise mezunu olan öğrencilerde görülmüştür ($\bar{X}=54.52$), en düşük ortalama ise baba öğrenim durumu lisans mezunu olan öğrencilerde görülmüştür ($\bar{X}=48.63$).

Tablo 12.

Erken Ergenlerin Baba Öğrenim Durumlarına Göre Yılmazlık Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamli fark
Gruplar arası	856.90	4	214.22	2.04	.087	Yok
Gruplar içi	100038.55	952	105.08			
Toplam	100895.450	956				

Tablo 12 incelendiğinde öğrencilerin yılmazlık puanlarında baba öğrenim durumları açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($F(4-952)= 2.04, p>.05$).

Araştırmanın bu bulgusunda anne-babaları farklı öğrenim düzeylerine sahip olan erken ergenlerin yılmazlıkları arasında anlamlı farkın olmadığı görülmüştür.

4.6. Erken Ergenlerin Annelerinin ve Babalarının Çalışma Durumlarına Göre Yılmazlıklarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmada anne ve babaların çalışma durumlarına göre erken ergenlerin yılmazlıklarının farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Anne babaların çalışma durumlarına göre erken ergenlerin yılmazlıkları arasında anlamlı farklılık olup olmadığını saptamak için uygulanan t testi sonuçları Tablo 13 ve 14'te verilmiştir.

Tablo 13.

Erken Ergenlerin Anne Çalışma Durumlarına Göre Yılmazlık Puanlarına Uygulanan t Testi Sonuçları

	Anne Çalışma	n	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Yılmazlık	Çalışmıyor	850	51.78	10.14	955	1.76	.079
	Çalışıyor	107	49.93	11.17			

Tablo 13'te anne çalışma durumu açısından erken ergenlerin yılmazlık puanları ($t(955)=1.76$, $p>.05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir. Annesi çalışmayan öğrencilerin yılmazlık ortalamalarının ($x = 51.78$), annesi çalışan öğrencilerin yılmazlık ortalamalarından ($x = 49.93$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 14.

Erken Ergenlerin Baba Çalışma Durumlarına Göre Yılmazlık Puanlarına Uygulanan t Testi Sonuçları

	Baba Çalışma	n	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Yılmazlık	Çalışmıyor	532	51.34	10.26	955	-.788	.431
	Çalışıyor	425	51.87	10.29			

Tablo 14'te baba çalışma durumu açısından erken ergenlerin yılmazlık puanları ($t(955)=-.788$, $p>.05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir. Babası çalışan öğrencilerin yılmazlık ortalamalarının ($x = 51.87$), babası çalışmayan öğrencilerin yılmazlık ortalamalarından ($x=51.34$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulara dayanılarak ulaşılan sonuçlara ve ileride gerçekleştirilecek benzer araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

a) Araştırmadan elde edilen ilk bulguya göre yılmazlık, umut ve güvenli bağlanma tarafından pozitif; kaçınan ve kaygılı bağlanma tarafından negatif yönde anlamlı şekilde yordandığıdır. Erken ergenlerin umut ile güvenli bağlanma düzeylerinin yükselmesi ile yılmazlık düzeyleri yükselmekte ancak kaçınan ve kaygılı bağlanma düzeylerinin yükselmesi ile yılmazlık düzeyleri düşmektedir. Bu bulgu, umut ve güvenli bağlanma ile yılmazlık arasında pozitif düzeyde anlamlı ilişki anlamına gelmektedir. Bebeklikte ebeveynle kurulan güvenli bağ bireylerin ileriki yaşam dönemlerinde de gerek kendilerine yönelik gerekse diğerlerine yönelik olumlu inanç beslemelerini sağlayabilmektedir. Bu durum da beraberinde zorluklar karşısında pes etmeyerek sağlam durmalarını destekleyebilmektedir. Benzer şekilde umudu yüksek bireylerin, geleceğe dair olumlu inançları sayesinde zorluklar karşısında da pes etmeyerek çabalamaya devam etmesi beklenmektedir. Ebeveynle kurulamayan güvenli bağ bireyin önemli bir koruyucu faktörden yoksun kalması anlamına gelebilmektedir. Güvenli bağ kurmayan kaygılı veya kaçınan bağlanma stiline sahip olan bireyler de bu yoksunluk neticesinde yılmazlık düşük olabilmektedir.

Araştırmanın bu bulgusu Gürkan (2014) tarafından yapılan araştırmanın bulgusu ile paralellik göstermektedir. Gürkan (2014) araştırmasında, geleceğe ilişkin umut düzeyinin artmasının yılmazlık puanını da arttırdığı sonucuna ulaşmıştır. İşcan ve Malkoç (2017) da çalışmalarında umut puanları ile yılmazlık puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Kaya (2007), da yaptığı çalışmada umudun, yılmazlığı yordamada anlamlı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aydın (2010),

tarafından yapılan araştırmada da umut ve psikolojik sağlamlık arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur. Çetrez Işcan ve Malkoç (2017) tarafından yapılan araştırmada da yılmazlık ile umut puanları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Araştırmada bağlanmanın yılmazlık üzerinde anlamlı düzeyde bir ilişkisi olduğu da bulunmuştur. Alan yazında bu bulguyu destekleyecek nitelikte çalışmalara rastlanmaktadır. Kararımak (2007) sağlamlık ve güvenli bağlanma arasında pozitif ilişki bulunurken sağlamlık ile korkulu ve kaygılı bağlanma arasında negatif ilişki bulunmuştur. Ayrıca güvenli bağlanmanın sağlamlığı yordayan önemli bir değişken olduğu sonucuna da ulaşılmıştır. Dolayısıyla bağlanmanın psikolojik sağlamlıkla ilişkili olduğunu ve bağlanma stiline veya düzeyinin psikolojik sağlamlık için önemli bir faktör olabileceği söylenebilir. Kararımak ve Güloğlu (2014), çalışmalarında araştırmanın bulgusunu destekleyen sonuçlara ulaşmıştır. Güvenli bağlanma ve psikolojik dayanıklılık arasında pozitif yönlü ilişkiye ulaşırken; kaygılı ve korkulu bağlanma ile psikolojik dayanıklılık arasında ise negatif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Simeon, Yehuda, Cunill, Knutelska, Putnam ve Smith (2007)'nin araştırmalarının bulguları da psikolojik sağlamlık ve güvenli bağlanma stili arasında pozitif ilişki olduğunu göstermektedir.

b) Araştırmada erken ergenlik dönemindeki kızların, erkeklere göre daha yüksek düzeyde yılmazlığa sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kızlarda erkeklere oranla sosyal destek, iyi olma hali, sosyal olgunluk, iletişim becerileri gibi koruyucu faktörlerin daha yüksek olması bu bulguya ulaşılmasında önemli etkenler arasında yer almaktadır. Kızlara erkeklere göre arkadaş, aile, öğretmenlerden daha çok ilgi gösteriliyor olması, okul başarılarının erkeklere göre daha yüksek olması bu bulguda etkili olabilmektedir. Alan yazın incelendiğinde araştırmanın bulgusunu destekler nitelikte, kız çocukların yılmazlıklarının erkeklerden daha yüksek olduğu yönünde çalışmalar (Oktan, 2008; Mandleco ve Peery, 2000; Önder ve Gülay, 2008; Çelik, 2013; Kurt, 2013; Arastaman, 2011; Savi Çakar, Karataş, 2011, Kılıç, 2014; Onat, 2010; Karataş, Tagay, Savi Çakar 2016; Erdem, 2017) yer almaktadır. Bununla beraber alan yazında cinsiyet açasından yılmazlıklarının değişip değişmediğinde dair farklı sonuçlara da (Özcan, 2005; Kırımioğlu, Çokluk ve Yıldırım, 2012; şahin Baltacı, Karataş, 2015) rastlanmaktadır.

c) Ortaokula devam eden erken ergenlerle yapılan araştırmada öğrencilerinin yılmazlıklarının sınıf düzeyleri açısından, beşinci sınıf öğrencilerinin lehine anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Beşinci sınıf öğrencilerinin yılmazlıkları en yüksek ortalamaya sahip iken sekizinci sınıf öğrencilerinin yılmazlık puanlarının en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. Sekizinci sınıf öğrencilerinin liseye geçiş sınavına hazırlanıyor olmalarının bu bulguyu desteklediği düşünülmektedir. Öğrencilerin girecek oldukları sınavın gidecekleri liseyi belirlemesi sebebiyle ve geleceklerine önemli bir yön çizmesinde etkili olacağını düşünmeleri sebebiyle sınav ile ilgili kaygıları olabilmektedir. Aynı zamanda bulguyu destekleyecek nitelikte sekizinci sınıf öğrencilerinin beşinci sınıf öğrencilerine göre ergenlik dönemi zorluklarını daha çok yaşadığı düşünülmektedir. Sekizinci sınıf öğrencilerinin beşinci sınıf öğrencilerine göre fiziksel, duygusal ve zihinsel değişimleri daha yoğun hissediyor olabileceği bu durumun da yılmazlıklarının daha düşük olmasına sebep olabileceği düşünülmektedir. Literatür incelendiğinde, ortaokul öğrencilerinin sınıf düzeyleri açısından yılmazlıklarının incelendiği sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Ak (2016) tarafından yapılan araştırmanın sonuçları da çalışmanın bulgusu ile paralellik göstermektedir. Topuksal (2011), araştırmasında ortaokul dönemindeki son sınıf öğrencilerinin, okul dışında kalan zamanlarını sınava hazırlanarak geçirmelerinden dolayı boş zamanlarının oldukça az olduğunu bu durumun da bulguları destekleyebileceğini ifade etmiştir.

d) Araştırmada erken ergenlerin yılmazlıklarının sosyo ekonomik düzeyleri açısından, yüksek sosyo ekonomik düzeye sahip öğrencilerin lehine anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyo ekonomik durumun yüksek olmasının geleceğe yönelik olumlu beklentileri arttırması, algılanan sosyal desteğin daha yüksek hissedilmesi sebeplerinin bu bulguyu desteklediği düşünülmektedir. Yüksek sosyo ekonomik düzeye sahip erken ergenlerin gelecek kaygısını daha az hissetmeleri de bulguyu destekleyebilmektedir. Araştırmanın bu bulgusu Taşdemir (2013) tarafından yapılan araştırmanın sonucu ile paralellik göstermektedir. Taşdemir (2013), araştırmasında yılmazlık puanlarının algılanan gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı farka sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır. En yüksek yılmazlık puanına sahip grubun yüksek gelir düzeyine sahip olanlar olduğu görülmüştür. Lee, Shen ve Tran (2008), araştırmalarında yüksek gelirin yılmazlık düzeyini olumlu şekilde etkilediği

sonucuna ulaşmışlardır. Erhan (2005) tarafından yapılan araştırmada da gelir düzeyinin düşmesinin umutsuzluğu arttırdığı bu durumun da psikolojik sağlamlığı olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Cox (2004), sosyo ekonomik düzey ile yılmazlık arasında pozitif yönlü bir ilişki bulmuştur. Schoon, Parsons ve Sacker da (2004) sosyo ekonomik düzeyin düşük olmasının, yılmazlık gelişiminin önünde engel olduğunu belirtmiştir. Masten (2001), Murray (2003), Rutter (1999), Luthar (1991) da düşük sosyo ekonomik risk faktörü oluşturduğunu ifade ederek araştırmanın sonucuna paralellik göstermişlerdir. Kararımak (2006) ve Eminağaoğlu (2006) tarafından yapılan araştırmalarda da benzer şekilde yüksek sosyo ekonomik düzeyin koruyucu bir faktör oluşturduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Onat (2010) tarafından yapılan araştırmada ise gelir durumu ile yılmazlık arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuş, gelir durumunun az olması durumunda çevredeki insanlara daha ilgili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Toprak (2014) ise sosyo ekonomik düzey ile yılmazlık arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır.

e) Araştırmada anne-babaları farklı öğrenim düzeylerine sahip olan erken ergenlerin, yılmazlıkları arasında anlamlı farkın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu ebeveynlerin eğitim düzeylerinin çocukların zorluklarla mücadele etmeleriyle ilişkili olmadığı anlamına gelmektedir. Araştırmanın bulgusunu destekler nitelikte olarak Toprak (2014) çalışmasında anne ve baba eğitim düzeyi ile çocukları psikolojik sağlamlıkları arasında anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Catteral (1998) ve Atik (2013) tarafından yapılan araştırmaların bulguları da bu çalışmanın bulguları ile tutarlılık göstermektedir. Erdem (2017) ve Ak (2016) tarafından yapılan araştırmaların bulgularında da bu çalışmayı destekler nitelikte olarak anne eğitim seviyesi ile yılmazlık puanları arasında bir ilişki bulunamamıştır, fakat baba eğitim seviyesi ile yılmazlık puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Stage (1989) yılmazlık ile annenin eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Bahadır (2009) tarafından yapılan araştırmada ise ebeveynlerin eğitim düzeyi ile yılmazlık arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Benzer şekilde Onat (2010) da anne eğitim durumları ile negatif yönlü bir ilişki bulmuştur. Turan (2014), araştırmasında toplumdaki koruyucu ilişkiler ve yüksek beklentiler, okuldaki koruyucu ilişkiler ve yüksek beklentiler, arkadaş grubundaki koruyucu ilişkiler, öz-yetkinlik ve öz farkındalık, empati, amaçlar ve özelemler ve problem çözme alt boyutları ise anne

eğitim durumu ve baba eğitim durumu değişkenlerine göre yılmazlık düzeyleri anlamlı düzeyde farklılaşma göstermemektedir. Arastaman (2011), tarafından yapılan araştırmada baba eğitim durumuyla yılmazlık arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Williams (2003) yılmazlık özelliğine sahip öğrencilerin yükseköğretim mezunu ailelerinin olduğunu bulgulamıştır.

f) Araştırmada anne-babaların çalışma durumlarına göre erken ergenlerin yılmazlıkları arasında anlamlı farkın olmadığı, sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu bulgu ebeveynlerin çalışıp çalışmama durumlarının çocukların zorluklarla mücadele etmelerinde etkili olmadığı anlamına gelmektedir. Bulguyu destekler nitelikte, Erdem(2017), tarafından yapılan araştırmada anne çalışma durumu ile yılmazlık puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Özyürek ve Tezel Şahin (2008) araştırmalarında anne mesleğinin demokratik, özdeş, uyma ve sosyal hareketlilik davranışlarını anlamlı ölçüde etkilemediği sonucunu bulmuşlardır. Özyürek ve Tezel Şahin (2008) araştırmalarında, babası çalışan öğrencilerin yılmazlık puan ortalamalarının ($x=51.87$), babası çalışmayan öğrencilerin yılmazlık puan ortalamalarından ($x=51.34$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Özyürek ve Tezel Şahin (2008) araştırmalarında aile tutumları ile babaların meslekleri arasında anlamlı fark bulamamıştır. Atik (2013) ve Ak(2016) tarafından yapılan araştırmaların bulguları da bu çalışmanın bulgusu ile paralellik göstermektedir. Onat (2010), ise “Babanın mesleğinin toplumdaki statüsü, öğrencilerin ailedeki koruyucu ilişki, yüksek beklenti ve anlamlı katılımlar için olanaklar düzeyini farklılaştırmaktadır.” sonucuna ulaşmıştır.

5.2. Öneriler

5.2.1. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre öneriler.

- a) Araştırma sonuçlarına göre umut arttıkça yılmazlığın da artıyor olmasından dolayı umudu artırıcı çalışmalar planlanmalıdır.
- b) Araştırma sonuçlarına göre güvenli bağlanmanın yılmazlığı artırıyor olmasından dolayı güvenli bağlanma stiline yönelik çalışmalar planlanmalıdır.

- c) Bu çalışmada erkeklerin yılmazlıkları düşük bulunduğundan erkeklerin yılmazlıklarını yükseltebilecek çalışmalar planlanmalıdır.
- d) Sekizinci sınıf öğrencilerinin yılmazlıkları düşük bulunduğundan sekizinci sınıf öğrencilerinin yılmazlıklarını yükseltebilecek çalışmalar planlanmalıdır.

5.2.2. Araştırmacılara öneriler.

- a) Alan yazında cinsiyet, sınıf, sosyoekonomik durum, anne-baba öğrenim düzeyi ve anne-baba çalışma durumu açısından yeterli bulguya ulaşılamaması ve çelişkili bulgular ortaya konmasından dolayı bu konular üzerine güncel çalışmaların yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.
- b) Bu alanla ilgili deneysel çalışmalar kurgulanarak yılmazlığın umudu geliştirici etkinliklerden ve bağlanma stillerinden ne derece etkilendiği ölçülebilir.
- c) Çalışma, farklı bir boyut kazandırmak amacıyla nitel araştırma yaklaşımıyla planlanabilir.
- d) Bu araştırmada erken ergenlerin yılmazlıklarını yordayan umut, bağlanma stilleri ve bazı demografik değişkenler yer almıştır. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda farklı değişkenlerin yer alması erken ergenlerin yılmazlıklarının daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.
- e) Bu çalışma grubunu ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Benzer araştırmalar ilkokul, lise ve üniversite öğrencileri de ile gerçekleştirilebilir.
- f) Bu araştırma Konya ili ile sınırlıdır, benzer bir çalışma diğer illerde de yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M., Waters, E. & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: New York: Lawrence Erlbaum.
- Ak, Ç. (2016). *Ortaokul öğrencilerinin duygusal zekâları ve psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akhunlar, M. N. (2010). *Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile uyum süreçleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akman, Y. ve Korkut, F. (1993). Umut Ölçeği üzerine bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 193-202.
- Aktay, M. (2014). *Üniversite öğrencilerinde aleksitimi ve depresyonun yordayıcısı olarak bağlanma stilleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Allred, K. D. & Smith, T. W. (1989). The hardy personality: Cognitive and physiological responses to evaluative threat. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(2), 257.
- Arastaman, G. (2011). *Öğrenci yılmazlığına etki eden faktörlere ilişkin Ankara ili genel lise ve Anadolu lisesi yönetici, öğretmen ve öğrenci görüşleri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Atik, G. ve Kemer, G. (2009). Çocuklarda Umut Ölçeği'nin psikometrik özellikleri: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Elementary Education Online*, 8(2), 379-390.

- Atik, E. L. (2013). *Liseli ergenlerde bağlanma stilleri ve psikolojik sağlamlık düzeyleri arasındaki ilişkide öz-yansıtma ve içgörünün rolü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Bilim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, B. (1997). *Çocuk ve ergen psikolojisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Vakfı Yayınları.
- Aydın, B. (2010). *Üniversite öğrencilerinin duygusal zekâ ve umut düzeyleri ile psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Aydoğan, S. (2010). *İlköğretim II. Kademe öğrencilerinin umut ve benlik saygısı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aydoğdu, T. (2013). *Bağlanma stilleri, başa çıkma stratejileri ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bahadır, E. (2009). *Sağlıkla ilgili fakültelerde eğitime başlayan öğrencilerin psikolojik sağlamlık düzeyleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. *Journal of Social and Personal Relationships*, 7, 147-178.
- Bartholomew, K. & Horowitz L. M. (1991). Attachment styles among young adults: Atest of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*. 61(2). 226-244.
- Bayraklı, H. (2010). *Zihinsel engelli ve engelli olmayan çocuğa sahip annelerde yılmazlığa etki eden değişkenlerin izlenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Beauvais, F. & Qetting, E. R. (1999). Drug use, resilience, and the myth of the golden child. In M. D. Glantz & J. L. Johnson (Eds), *Resilience and development: Positive life adaptations* (pp. 101-107). New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Benard, B. (1991). *Fostering resiliency in kids: Protective factors in the family, school and community*. Portland, Oregon: Northwest Regional Educational Laboratory.
- Bernard, B. (1993). Fostering resiliency in kids. *Educational Leadership*, 51(3), 44–48.
- Bınar, E. S. (2011). *Sığınma evinde kalan kadınların algıladıkları sosyal destek ile stresle başa çıkma tarzları ve umut düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss: Vol 3. Sadness and Depression*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1982). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment* (2nd ed.). New York: Basic Books.
- Catterall, J. S. (1998). Risk and resilience in student transitions to high school. *American Journal of Education*, 106(2), 302-33.
- Cohn, M. A., Fredrickson, B. L., Brown, S. L., Mikels, J. A. & Conway, A. M. (2009). Happiness unpacked: Positive emotions increase life satisfaction by building resilience. *Emotion*, 9(3), 361.

- Coie, J. D., Watt, N. F., West, S. G., Hawkins, J. D., Asarnow, J. R., Markman, H. J., & Long, B. (1993). The science of prevention: A conceptual framework and some directions for a national research program. *American Psychologist*, 48(10), 1013-1022.
- Constantine, N., Benard, B. & Diaz, M. (1999, June). Measuring protective factors and resilience traits in youth: The healthy kids resilience assessment. In *seventh annual meeting of the Society for Prevention Research* (pp. 3-15), New Orleans, LA.
- Cowen, E. L. (1991). In pursuit of wellness. *American Psychologist*, 46(4), 404-408.
- Cox, A.D. (2004). *Leaders fostering resiliency in schools* (Unpublished Doctoral Dissertation). University of Pittsburg School Of Education, Pittsburgh.
- Çelik, E. (2013). Lise son sınıf öğrencilerinin yılmazlık özelliklerinin duygusal dışavurum açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 221-236.
- Çelikel, F. Ç. ve Erkorkmaz, Ü. (2008) Üniversite öğrencilerinde depresif belirtiler ve umutsuzluk düzeyleri ile ilişkili etmenler. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 45, 122-129.
- Çetrez İşcan, G. ve Malkoç, A. (2017). Özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin umut düzeylerinin başa çıkma yeterliği ve yılmazlık açısından incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 120-127.
- Dayıoğlu, B. (2008). *Resilience in university entrance examination applicants: The role of learned resourcefulness, perceived social support and gender* (Unpublished Master's Thesis). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Delen Koçak, Ü. (2003). *Erken ergenlerde bağlanma ölçeği geliştirme çalışması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Demirbaş, N. (2010). *Yaşamda anlam ve yılmazlık* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eminağaoğlu, N. (2006). *Güç koşullarda yaşayan sokak çocuklarında dayanıklılık (sağlamlık)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Erdem, E. (2017). *Okul öncesi eğitime devam eden 4-5 yaşındaki çocukların yılmazlık özellikleri ve yılmazlığı destekleyici faktörlerin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erhan, G. (2005). *Zihinsel engelli çocuğu olan annelerin umutsuzluk, kararsızlık, sosyal destek algıları ve gelecek planlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erkan, S. (2008). Gelişim psikolojisinde temel kavramlar. Y. Özbay ve S. Erkan (Ed.), *Eğitim Psikolojisi* (s. 27-49). Ankara: Pegem.
- Friborg, O., Barlaug, D., Martinussen, M., Rosenvinge, J. H. & Hjemdal, O. (2005). Resilience in relation to personality and intelligence. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 14(1), 29-42.
- Foster, M. D. & Dion, K. L. (2003). Dispositional hardiness and women's well-being relating to gender discrimination: The role of minimization. *Psychology of Women Quarterly*, 27(3), 197-208.
- Gander, J. M. & Gardiner, W. H. (1995). *Çocuk ve ergen gelişimi* (B. Onur, Çev.). Ankara: İmge.
- Gizir, C. A. (2004). *Academic resilience: An investigation of protective factors contributing to the academic achievement of eight grade students in poverty* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Gordon, E. W. & Song, L. D. (1994). Variations in the experience of resilience. In M. C. Wang & E. W. Gordon (Eds.), *Educational resilience in inner-city America: Challenges and prospects* (pp. 27–43). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Grotberg, E. H. (1995). *The international resilience project: Research and application*. Retrieved from <http://resilnet.uiuc.edu/library/grotb98a.html>.
- Güney, E. (2016). *Ebeveynleri boşanmış ve boşanmamış olan lise öğrencilerinin yılmazlık düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Gürgân, U. (2006). *Grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin yılmazlık düzeylerine etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gürgân, U. (2014). Üniversite öğrencilerinin yılmazlık ve iyilik halinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *E-Journal New World Sci Acad.*, 9(1), 19-35.
- Hawkins, J. D., Catalano, R. F. & Miller, J. Y. (1992). Risk and protective factors for alcohol and other drug problems in adolescence and early adulthood: Implications for substance abuse prevention. *Psychological Bulletin*, 112(1), 64-105.
- Hazan, C. & Shaver, P. R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*, 5, 1-22.
- Henderson, N. & Milstein, M. M. (1996). *Resiliency in schools: Making it happen for students and educators*. Thousand Oaks, California: Corwin Pres.
- Hirayama, H. & Hirayama, K. K. (2001). Fostering Resiliency in Children Through Group Work: Instilling hope, courage and life skills. In T. B. Kelly, T. Berman-Rossi, S. Palombo (Eds.), *Group work: strategies for strengthening resiliency* (pp.71-83). Binghamton, N.Y: The Haworth Pres, Inc.

- Hjemdal, O., Friborg, O., Stiles, T. C., Rosenvinge, J. H. & Martinussen, M. (2006). Resilience predicting psychiatric symptoms: A prospective study of protective factors and their role in adjustment to stressful life events. *Clinical Psychology & Psychotherapy: An International Journal of Theory & Practice*, 13(3), 194-201.
- Howard, S., Dryden, J. & Johnson, B. (1999). Childhood resilience: Review and critique of literature. *Oxford Review of Education*, 25 (3), 307- 323.
- İlaslan, Ö. (2009). *Çocukların bağlanma davranışlarının özlük nitelikleri ve anne bağlanma stillerine göre incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- İşcan, G. Ç. ve Malkoç, A. (2017). Özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin umut düzeylerinin başa çıkma yeterliği ve yılmazlık açısından incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 120-127.
- Joseph, J. M. (1994). *The resilient child: Preparing today's youth for tomorrow's world*. Cambridge, Massachusetts: Perseus Publishing.
- Kamya, H. A. (2000). Hardiness and spiritual well-being among social work students: Implications for social work education. *Journal of Social Work Education*, 36(2), 231-240.
- Kaner, S., Bayraklı, H. ve Güzeller, C. O. (2011). Anne-babaların yılmazlık algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 12(02), 063-078.
- Kaplan, H. B. (1999). Toward an understanding of resilience: a critical review of definitions and models. In M. D. Glantz & J. L. Johnson (Eds.), *Resilience and Development: Positive Life Adaptations* (pp. 17-83). New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Kararımak, Ö. (2006). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 26(3), 129-142.

- Kararırmak, Ö. (2007). *Deprem yaşamış bireylerde psikolojik sağlamlığa etki eden faktörlerin incelenmesi: bir model test etme çalışması* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kararırmak, Ö. ve Güloğlu, B. (2014). Deprem deneyimi yaşamış yetişkinlerde bağlanma modeline göre psikolojik sağlamlığın açıklanması. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43(2), 1-18.
- Karatas, Z. & Cakar, F. S. (2011). Self-esteem and hopelessness, and resiliency: An exploratory study of adolescents in Turkey. *International Education Studies*, 4(4), 84-91.
- Karataş, Z., Tagay, Ö. & Savi Çakar, F. (2016). School attachment and peer bullying as the predictors of early adolescents' resilience. *Global Journal of Counseling and Guidance in Schools: Current Perspectives*. 6(1), 02-10.
- Karasar, N.(2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kaya, N. D. (2007). *The role of self-esteem, hope and external factors in predicting resilience among regional boarding elementary school students* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Keler, H. (2008). *Liseli ergenlerin transaksiyonel analiz ego durumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kesebir, S., Kavzoğlu, S.Ö. ve Üstündağ, M.F. (2011). Bağlanma ve psikopatoloji. *Psikiyatride Görsel Yaklaşımlar*. 3(2), 321-342.
- Kılıç, Ş. D. (2014). *Üniversite öğrencilerinin yalnızlık ve psikolojik dayanıklılıklarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

- Kırımoğlu, H., okluk, G. F. ve Yıldırım, Y. (2012). Türk antrenörlerin yılmazlık düzeylerinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(39), 115-127. <http://dergipark.gov.tr/esosder/issue/6153/82662> sayfasından erişilmiştir.
- Kidd, S. & Shahar, G. (2008). Resilience in homeless youth: The key role of self-esteem. *American Journal of Orthopsychiatry*, 78(2), 163-172.
- Kocaman, N. (2008). Tıbbi hastalığa psikososyal tepkiler. *İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi*, 71(2), 52-58.
- Krovetz, M. L. (1999). *Fostering resiliency: Expecting all students to use their minds and hearts well*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Kumpfer, K. L. (1999). Factors and processes contributing to resilience: the resilience framework. In M. D. Glantz, J. L. Johnson (Eds), *Resilience and development: Positive life adaptations* (pp. 179-224). New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Kurt, T. (2013). *Ebeveynleri boşanmış ergenlerin yılmazlık, benlik saygısı, başa çıkma ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin incelenmesi: Yılmazlığın aracı rolü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kurtoğlu, G. ve Doğan, S. (2017). Bilişsel davranışçı yaklaşıma dayalı psiko-eğitim programının beşinci sınıf ğrencilerinin duygusal yılmazlık düzeylerine etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(60), 249-268.
- Lee, E. O. Shen, C. & Tran, T. V. (2008). Coping with hurricane Katrina: Psychological distress and resilience Among African American evacuees. *Journal of Black Psychology*, 20(5), 1-19.
- Lopez, S. J., Snyder, C. R. & Pedrotti, J. T. (2003). Hope: many definitions, many measures. In S. J. Lopez & C.R. Snyder (Eds), *Positive psychological assessment a handbook of models and measures* (pp. 91-106). Washington, DC: American Psychological Association.

- Luthar, S. S. (1991). Vulnerability and resilience: A study of high-risk adolescents. *Child Development, 62*(3), 600-616.
- Main, M., Kaplan, N. & Cassidy, J. (1985). Security in infancy, childhood and adulthood: A move to level of representation. *Monographs of the Society for Research in Child Development, 50*, 66-104.
- Mandleco, B. L. (2000). An organizational framework for conceptualizing resilience in children. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing, 13*(3), 99-112.
- Martinek, T. J. & Hellison, D. R. (1997). Fostering resiliency in underserved youth through physical activity. *Quest, 49*(1), 34-49.
- Masten, A. S., Morison, P., Pellegrini, D. & Teliegen, A. (1990). Competence under stress: risk and protective factors. In J. Rolf, A. S. Masten, D. Cicchetti, K. H. Nuechterlein & S. Weintraub (Eds.), *Risk and protective factors in the development of psychopathology* (pp. 236-256). New York: Cambridge University Press.
- Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American Psychologist, 56*(3), 227-238.
- Masten, A. S. & Reed, M. J. (2002). Resilience in development. In C. R. Snyder & S. J. López (Eds.), *Handbook of positive psychology* (pp. 74-88). Oxford, UK: Oxford University Press.
- Murphy, L. B. (1987). Further reflections on resilience. In E. J. Anthony & B. J. Cohler (Eds.), *The invulnerable child* (pp.84-105). New York: The Guilford Press.
- Murray, C. (2003). Risk factors, protective factors, vulnerability and resilience a framework for understanding and supporting the adult transitions of youth with high-incidence disabilities. *Remedial and Special Education, 24*(1), 16-26.

- Oktan, V. (2008). *Üniversite sınavına hazırlanan ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Onat, G. (2010). *Demokratik ve otoriter olarak algılanan ana-baba tutumlarının lise birinci sınıf öğrencilerinin yılmazlık düzeyine etkilerinin araştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Orozco, V. (2007). *Ethnic identity, perceived social support, coping strategies, university environment, cultural congruity, and resilience of Lanina/o college students* (Unpublished Doctoral Dissertation). The Ohio State University, Ohio.
- Öğülmüş, S. (2001, Mart). *Bir kişilik özelliği olarak yılmazlık*. I. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Ankara.
- Önder, A. ve Gülay, H. (2010). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlığının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (23), 192-197.
- Özcan, B. (2005). *Anne babaları boşanmış ve anne babaları birlikte olan lise öğrencilerinin yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörler açısından karşılaştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özözen-Danacı, M. ve Pınarcık, Ö. (2017). Öğretmen adaylarının yılmazlık ve geleceğe yönelik umut düzeylerinin duygusal zekâya olan etkisinin incelenmesi. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 8(29), 1054-1070.
- Pehlivan Türk, B. (2004). Otistik çocuğu olanlarda bağlanma. *Türk Psikiyatri Dergisi*.15(1), 56-63.

- Peng, S. S. (1994). Understanding resilient students: The use of national Longitudinal databases. In M. C. Wang & E. W. Gordon (Eds.), *Educational Resilience in inner-city America: Challenges and prospects* (pp. 73-84). New Jersey: Lawrence Earlbaum Associates, Inc.
- Place, M., Reynolds, J., Cousins, A. & O'Neill, S. (2002). Developing a resilience package for vulnerable children. *Child and Adolescent Mental Health*, 7(4), 162-167.
- Reis, S. M., Colbert, R. D. & Hebert, T. P. (2005). Understanding resilience in diverse, talented students in an urban high school. *Roeper Review*, 27(2), 110–120.
- Richardson, G. E., Neiger, B. L., Jensen, S. & Kumpfer, K. L. (1990). The resiliency model. *Health Education*, 21(6), 33-39.
- Richardson, G. E. (2002). The metatheory of resilience and resiliency. *Journal of Clinical Psychology*, 58(3), 307-321.
- Rutter, M. (1984). Resilient children. Why some disadvantaged children overcome their environments, and how we can help. *Psychology Today*, March, 57-65.
- Rutter, M. (1999). Resilience concepts and findings: Implications for family therapy. *Journal of Family Therapy*, 21(2), 119-144.
- Sabuncuoğlu, O. ve Berkem, M. (2006). Bağlanma biçemi ve doğum sonrası depresyon belirtileri arasındaki ilişki: Türkiye'den bulgular. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(4), 252-258.
- Sameroff, A. J., Seifer, R., Baldwin, A. & Baldwin, C. (1993). Stability of intelligence from preschool to adolescence: The influence of social and family risk factors. *Child Development*, 64(1), 80-97.
- Savi Cakar, F. ve Karatas, Z. (2011). The relationship between adolescent resilience level and perceived social support. *Contemporary Education Journal*, 36(387), 12-20.

- Savi Çakar, F. (2018). The role of resilience and gender in the relationship between adults' childhood traumatic experiences and psychological symptoms. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44, 114-131.
- Schoon, I., Parsons, S. & Sacker, A. (2004). Socioeconomic adversity, educational resilience and subsequent levels of adult adaptation. *Journal of Adolescent Research*, 19(4), 383-404.
- Schwartz, R. C. & Thompkins, S. M. (2009). Enhancing resilience in youth at risk: Implications for psychotherapists. *Annals of the American Psychotherapy Association*, 12(4), 32-40.
- Shepperd, J. A. & Kashani, J. H. (1991). The relationship of hardiness, gender and stress to health outcomes in adolescents. *Journal of Personality*, 59(4), 747-768.
- Simeon, D., Yehuda, R., Cunill, R., Knutelska, M., Putnam, F.W. & Smith, L. M. (2007). Factors associated with resilience in healthy adults. *Psychoneuroendocrinology*, 32(8-10), 1149-1152.
- Sipahioğlu, Ö. (2008). *Farklı risk gruplarındaki ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının incelenesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Snyder, C. R. (1995). Conceptualizing, measuring and nurturing hope. *Journal of Counseling & Development*, 73(3), 355-360.
- Snyder, C. R. (2000). Genesis: the birth and growth of hope. In C.R. Snyder (Eds.), *Handbook of hope: Theory, measures and applications* (pp. 5-36). San Diego: Academic Press.
- Snyder, C. R., Feldman, D. B., Shorey, H. S. & Rand, K. L. (2002). Hopeful choices: A school counselor's guide to hope theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65(5), 1061-1070.
- Snyder, C.R. & Lopez S. H. (2007). *Positive psychology*. USA: Sage Publications.

- Staats, S. R. & Stassen, M. A. (1985). Hope: An affective cognition. *Social Indicators Research*, 17(3), 235-242.
- Stage, F. K. (1989). Motivation, academic and social integration and the early dropout. *American Educational Research Journal*, 26(3), 385-402.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999a). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örnekleme üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(43), 71-106.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999b). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*. 14 (44), 35-58.
- Sürücü, M. ve Özcan, B. (2009, Mart). *Ergenlerin yılmazlık düzeylerini yordayan değişkenlerin incelenmesi*. XVIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı'nda sunulmuş bildiri, İzmir.
- Şahin-Baltacı, H. ve Karatas, Z. (2014). Validity and reliability of the resilience scale for early adolescents. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 131, 458–464.
- Şahin Baltacı, H. ve Karatas, Z. (2015). Perceived social support, depression and life satisfaction as the predictor of the resilience of secondary school students: The case of Burdur. *Eurasian Journal of Educational Research*, 60, 111-130.
- Tagay, Ö. ve Karakelle, S. (2014). Self-esteem and communication skills as predictors of psychological resilience for Turkish vocational school students. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 9(4), 307-315.
- Tan, M., Okanlı, A., Karabulutlu, E. ve Erdem, N. (2005). Hemodiyaliz hastalarında sosyal destek ve umutsuzluk arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*, 8(2), 32-39.

- Tarhan, S. (2012). *Umudun özyeterlik, algılanan sosyal destek ve kişilik özelliklerinden yordanması* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Taşdemir, F. (2013). *Görme engelli öğrenci annelerinin yılmazlık özelliklerinin incelenmesi: İstanbul ili örneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Terzi, Ş. (2005). *İyi olmaya ilişkin psikolojik dayanıklılık modeli* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tezel Şahin, F. ve Özyürek, A. (2008). 5-6 yaş grubu çocuğa sahip ebeveynlerin demografik özelliklerinin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 395-414.
- Thomsen, K. (2002). *Building resilient students: Integrating resiliency into what you already know and do*. California: Corwin Pres, Inc.
- Toprak, H. (2014). *Ergenlerde mutluluk ve yaşam doyumunun yordayıcısı olarak psikolojik sağlamlık ve psikolojik ihtiyaç doyumu* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Topuksal, D. (2011). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin duygusal zekâ düzeylerinin ana baba tutumları açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Tosun, F. (2014). *Evli çiftlerin sahip oldukları değerler, yılmazlık ve çatışma çözme stilleri arasındaki yordayıcı ilişkiler* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Turan, A. (2014). *Ergenlerde çocukluk örselenme yaşantıları ve yılmazlık düzeyinin algılanan sosyal destek açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

- Tusaie, K., Puskar, K. & Sereika, S. M. (2007). A predictive and moderating model of psychosocial resilience in adolescents. *Journal of Nursing Scholarship*, 39(1), 54-60.
- Ünüvar, A. (2012). *Gerçeklik kuramına dayalı psiko eğitim programının lise öğrencilerinin denetim odağı ve yılmazlık düzeyi üzerindeki etkisinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Wasonga, T. (2002). Gender effects on perceptions of external assets, development of resilience and academic achievement: Perpetuation theory approach. *Gender Issues*, 20(4), 43-54.
- White, J. L., Moffitt, T. E. & Silva, P. A. (1989). A prospective replication of the protective effects of IQ in subjects at high risk for juvenile delinquency. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 57(6), 719-724.
- Williams, W. M. (2003). *The relationship between principal response to adversity and student achievement* (Unpublished Doctoral Dissertation). Cardinal Stritch University, Wisconsin.
- Windle, M. (1999). Critical conceptual and measurement issues in the study of resilience. In M. D. Glantz & J. L. Johnson (Eds.), *Resilience and development: Positive life adaptations* (pp.161-178). New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Wolin, S. & Wolin, S. (1993). *The resilient self: How Survivors of troubled families rise above adversity*. New York: Villard.
- Vahapoğlu, Z. (2013). *Ön lisans öğrencilerinin umut düzeyleri ve başarı yönelimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Yalım, D. (2007). *First year college adjustment: The role of coping, ego-resiliency, optimism and gender* (Unpublished Doctoral Dissertation). Middle East Technical University The Department Of Educational Sciences, Ankara.

Yerlikaya, İ. (2006). *Bilişsel - davranışçı yaklaşıma ve hobi terapiye dayalı “umut eğitimi programları”nın ilköğretim öğrencilerinin umutsuzluk düzeyine etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

EKLER

EK-1

Kişisel Bilgi Formu

Sevgili öğrenciler, ortaokul öğrencileri ile ilgili bilgi toplamak amacıyla bilimsel bir çalışma yapılmaktadır. Bu sebeple aşağıda kişisel bilgi formu ve ölçekler yer almaktadır. Sonuçların bilimsel açıdan sağlıklı olabilmesi için lütfen hiçbir soruyu yanıtı bırakmayınız. Kararsız kalmanız halinde size en yakın gelen yanıtı işaretleyiniz. Samimiyetle cevaplayacağınızı umduğumuz bu çalışmaya katıldığınız için teşekkür ederim.

1. **CİNSİYETİNİZ:** KIZ() ERKEK()
2. **SINIFINIZ:**
3. **YAŞINIZ:**
4. **AİLENİZİN GELİR DURUMU:** DÜŞÜK() ORTA()
YÜKSEK()
5. **EVDE YAŞAYAN KİŞİ SAYISI:**
6. **ANNE :** SAĞ() ÖLÜ()
7. **BABA:** SAĞ() ÖLÜ()
8. **ANNE BABA:** BİRLİKTE() AYRI()
9. **ANNENİZİN EĞİTİM DURUMU:** OKUR-YAZAR DEĞİL () İLKOKUL
() ORTAOKUL () LİSE () LİSANS () LİSANS ÜSTÜ ()
10. **BABANIZIN EĞİTİM DURUMU:** OKUR-YAZAR DEĞİL () İLKOKUL
() ORTAOKUL () LİSE () LİSANS () LİSANS ÜSTÜ ()
11. **ANNE MESLEĞİ:** İŞÇİ() MEMUR() ÇİFTÇİ() DİĞER()
ÇALIŞMIYOR()
12. **BABA MESLEĞİ:** İŞÇİ() MEMUR() ÇİFTÇİ() DİĞER()
ÇALIŞMIYOR()

Çocuklar İçin Yılmazlık Ölçeği

Sevgili Öğrenciler, aşağıdaki maddeleri okuyarak, size ne kadar doğru geldiğini düşününüz ve uygun olan seçeneği işaretleyiniz. Her madde için bir seçenek işaretleyiniz. Boş bırakmayınız, çift işaretleme yapmayınız. Katkınız için teşekkür ederiz.

		Hiçbir zaman doğru değil	Bazen doğru	Genellikle doğru	Her zaman doğru
1	En zor şartlarda bile ayakta dururum.	☐	☐	☐	☐
2	En zor durumda bile kendime güvenim vardır.	☐	☐	☐	☐
3	Yaşamda karşılaştığım sorunları çözerken yaratıcılığımı kullanırım	☐	☐	☐	☐
4	Sorunlara farklı çözüm yolları bulurum.	☐	☐	☐	☐
5	Hayatımı kontrol ederim.	☐	☐	☐	☐
6	En zor durumda bile bir çözüm bulurum.	☐	☐	☐	☐
7	Yaşamımdaki değişikliklere kolaylıkla uyum sağlarım.	☐	☐	☐	☐
8	Doğru olduğunu düşündüğüm şeyler için sonuna kadar mücadele ederim.	☐	☐	☐	☐
9	Gelecekle ilgili planlarım var.	☐	☐	☐	☐
10	Ailem her durumda beni destekler.	☐	☐	☐	☐
11	Ailem bana yapabileceğim düzeyde sorumluluklar verir.	☐	☐	☐	☐
12	Ailemle ilişkilerim iyidir.	☐	☐	☐	☐
13	Ailemle kendimi güvende hissedirim.	☐	☐	☐	☐

14	Ailemle sorunlarımı paylaşırım.	O	O	O	O
15	Ailem bana güvenir.	O	O	O	O
16	Ailedeki zorlukların üstesinden beraberce geliriz.	O	O	O	O
17	Arkadaşlarım bir sorunum olduğunda beni dinler.	O	O	O	O
18	Arkadaşlarım bana güvenir	O	O	O	O
19	Arkadaşlarım bana değer verir.	O	O	O	O
20	İnsanlarla kolay iletişim kurarım.	O	O	O	O
21	Sevdiğim bir okulda okuyorum	O	O	O	O
22	Öğretmenlerim bana değer verir.	O	O	O	O
23	Öğretmenlerim zorlukların üstesinden gelmek için bana destek olur.	O	O	O	O

Çocuklarda Umut Ölçeği

<p>Sevgili Öğrenciler, aşağıdaki maddeleri okuyarak, sizin için ne kadar uygun olduğunu düşününüz ve sizi en iyi tanımlayan seçeneği işaretleyiniz. Her madde için bir seçenek işaretleyiniz. Boş bırakmayınız, çift işaretleme yapmayınız. Katkınız için teşekkür ederiz.</p>	<p>HİÇBİR ZAMAN</p>	<p>NADİREN</p>	<p>BZAEEN</p>	<p>SIK SIK</p>	<p>ÇOĞU ZAMAN</p>	<p>HER ZAMAN</p>
1) Bence işler gayet iyi gidiyor.						
2) Hayatta benim için çok önemli olan şeyleri elde etmek için birçok yol düşünebilirim.						
3) Benimle aynı yaştaki çocuklar kadar iyiyim.						
4) Bir problemim olduğunda, bu problemi çözmek için birçok yol bulabilirim.						
5) Geçmişte yaptığım şeylerin bana gelecekte yardımcı olacağını düşünüyorum.						
6) Diğerleri vazgeçmek istese bile, problemi çözmek için yöntemler veya yollar bulabileceğimi biliyorum.						

ERKEN ERGENLERDE BAĞLANMA ÖLÇEĞİ

Sevgili Öğrenciler, aşağıdaki maddeleri okuyarak, sizin için ne kadar uygun olduğunu düşününüz ve sizi en iyi tanımlayan seçeneği işaretleyiniz. Her madde için bir seçenek işaretleyiniz. Boş bırakmayınız, çift işaretleme yapmayınız. Katkınız için teşekkür ederiz.	Bana Uygun Değil	Bana Kısmen Uygun	Bana Uygun
1) Anne-babamın bildiğinden daha fazla problem yaşıyorum.			
2) Hiç kimseyle yakınlık kuramam.			
3) Anne-babam problemlerimi onlarla paylaşmam için beni cesaretlendirirler.			
4) Anne-babam yapmak istediklerimi engellerler.			
5) Arkadaşlarımın bana güvenmesinden rahatsız olurum.			
6) Anne-babamın beni anlamadığımı düşünürüm.			
7) Arkadaşlarıma güvenmem.			
8) Anne-babam sorunlarımla yakından ilgilenir.			
9) Arkadaşlarımın benimle yaklaşmasından rahatsız olurum.			
10) Anne-babam ev ile ilgili kararlarda benim görüşlerimi alırlar.			
11) Anne-babam sorunlarımı çözmemde beni cesaretlendirirler.			

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Ayşe ZEYBEKOĞLU

Doğum Yeri ve Tarihi: Antalya, 1994

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi / Eğitim Fakültesi
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Yüksek Lisans Öğrenimi: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi / Rehberlik ve Psikolojik
Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri :

Zeybekoğlu, A. & Karataş, Z. (2017). Ortaokul öğrencilerinin umut puanlarını yordamada ebeveyn-arkadaşa bağlanma ve depresyonun rolü. *Route Educational and Social Science Journal*, 4(6), 347-354.

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar :

2015-2015 Mehmetcik Ortaokulu (Konya/Karatay)

2015-2017 Mehmetçik İmam Hatip Ortaokulu (Konya/Karatay)

2017-... İTO Yeniköy Mehmetçik Ortaokulu (İstanbul/Sarıyer)

İletişim

E-Posta Adresi: zeybekoglua@gmail.com

Tarih : 2019

